

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Emmi Junnila ja Marja Kivilahti

Maahanmuuttajanuoren tulevaisuuden suunnittelun tukeminen:

Harjoitteita ryhmätoimintaan

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

7.11.2018

Tekijät	Emmi Junnila ja Marja Kivilahti
Otsikko	Maahanmuuttajanuoren tulevaisuuden suunnittelun tukeminen: Harjoitteita ryhmätoimintaan
Sivumäärä Aika	47 sivua 7.11.2018
Tutkinto	Sosionomi AMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaaliala
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi AMK
Ohjaajat	Lehtori Miia Ojanen Lehtori Mira Schroderus
<p>Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää minkälaisilla harjoitteilla tulevaisuustyöskentelyä voidaan tukea maahanmuuttajanuorten ryhmätoiminnassa ja miten videokuvausta voidaan hyödyntää toiminnallisissa harjoitteissa. Harjoitteiden tarkoitus on motivoida maahanmuuttajanuoria suunnittelemaan tulevaisuuden jatkopolkuja. Pyrimme rakentamaan harjoitteet siten, että ne lisääisivät kiinnostusta ja taitoja oman elämän suunnitteluun ja tukisivat itsetuntemuksen kehittymistä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä R3 Maahanmuuttajanuoret ry:n kanssa Motiivi -yhteistyöhankkeessa. Kolmivuotisen Motiivi-hankkeen ydin on tulevaisuustyöskentelymenetelmien kehittämisessä 18-29 -vuotiaille erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille, joilla on vaikeuksia elämänhallinnassa ja jotka ovat työn tai koulutuksen ulkopuolella.</p> <p>Ryhmätoiminta päätettiin toteuttaa aikuisten perusopetuksen 9. luokalla opiskelevien maahanmuuttajanuorten kanssa. Nuoret olivat iältään 17-23-vuotiaita ja asuneet Suomessa 1-5 vuotta. Otimme harjoitteissa huomioon nivelvaiheessa olevien nuorten tarpeen suunnitella siirtymää mahdolliseen jatkokoulutukseen tai työelämään. Sisällöllisesti työpajoissa toteutetut harjoitukset sopivat sellaisenaan tai sovellettuina sekä nivelvaiheen nuorille, että kokonaan koulun tai työelämän ulkopuolella oleville.</p> <p>Toiminnallinen lähestymistapa ja pienryhmissä tapahtuva ohjaus oli innostavaa ja palkitsevaa sekä ohjaajille, että ohjattaville. Harjoitteet toimivat pääosin suunnitellusti ja opinnäytetyössä saatiin kerättyä arvokasta tietoa jatkokehitystä varten. Opinnäytetyöhön on koottu selkeät ohjeet harjoitteiden toistamiseen ja ideoita niiden soveltamiseen. Lopputuloksena syntyi valikoima harjoituksia, joita voi hyödyntää kokonaisuutena tai joista voi valikoida tarkoituksiinsa sopivat. Aikaansaannoksemme on hyvä pohja ryhmänohjaajalle, joka haluaa edistää ryhmäläistensä tulevaisuudensuunnittelua ja itsetuntemusta sekä lähteä kehittämään omia vastaavia harjoituksia.</p>	
Avainsanat	maahanmuuttajat, nuoret, ammatinvalinta, toiminnallisuus, harjoitteita, itsetuntemus, identiteetti, ryhmänohjaus, monikulttuurinen ohjaus

Authors	Emmi Junnila and Marja Kivilahti
Title	Supporting Self-Awareness and Future Planning of Immigrant Youth: Exercises for Groups Activities
Number of Pages Date	47 pages 7 th of November 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Lecturer Mira Schroderus, Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's thesis was to find out, what kind of group exercises can promote the future planning among immigrant youth, and how especially making videos can be utilized in group activities. The goal of the exercises developed is to motivate immigrant youth to plan their future paths. The exercises were constructed so that they would raise interest in future planning and support self-awareness. The focus group for the thesis and exercises developed is immigrant youth in transitional life phases, such as moving from basic education to further studies or work life. Our thesis is part of Motiivi-project of Metropolia University of Applied Sciences, which gave framework to our goals and implementation.</p> <p>The exercises were developed in a group facilitated in co-operation with R3 Maahanmuuttajanuorten tuki Ry in the fall and winter of 2017. We planned four workshops that consisted of several exercises. The group that we implemented our workshops in was a basic education class for immigrants, where the students in this case were between ages 17 and 23. The exercises were composed from our own ideas, but also inspired by literature and our own experiences of group activities.</p> <p>Using active methods and working in small groups were rewarding for both us as facilitators and the participants. The exercises worked mainly as planned. We have described all the exercises carefully in detail, so they are as usable as possible. We also gathered valuable information of the implementation to be used in future development work.</p> <p>The result was a selection of exercises that a group facilitator can use or pick the ones suitable for the occasion. Our outcome will be a good base, from which a facilitator can start their group that aims to promote future planning and self-awareness, and from where to continue develop their own exercises and workshops even further and deeper into the subject.</p>	
Keywords	Immigrants, Youth, Career Choices, Active Methods, Exercises, Self-Awareness, Identity, Group Facilitation, Multicultural Counselling

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Nuoruus	2
2.1	Nuoruus ja maahanmuutto	5
3	Harjoitteiden ohjaamisesta	8
3.1	Ohjauksen tavoitteet	10
3.2	Monikulttuurinen ohjaustyö	11
4	Eettisyys	13
5	Kehittämistehtävä	14
5.1	Motiivi-hankkeesta	15
6	Harjoitteet ja kehitysehdotukset	16
6.1	TEEMA 1: Minun tarinani - valintojen hahmottaminen omalla elämänpolulla	18
6.1.1	Harjoitus 1: Menneisyysjana	18
6.1.2	Harjoitus 2: Tulevaisuusjana -workshop	20
6.2	TEEMA 2: Identiteetin ja minuuden lähteillä	21
6.2.1	Harjoitus 3: Monet minät	21
6.2.2	Harjoitus 4: Fiiliskortit	24
6.3	TEEMA 3: Ammatinvalinta ja tulevaisuustyöskentely	25
6.3.1	Harjoitus 5: Unelma-ammatti -workshop	25
6.3.2	Harjoitus 6: Työhaastattelu-simulaatio -workshop	27
6.4	TEEMA 4: Haasteiden voittaminen ja motivoituminen	29
6.4.1	Harjoitus 7: Palapeli-ryhmähaaste	29
6.4.2	Motivaatiopuhuja (Hassan)	30
6.4.3	Liikunnallinen toimintapäivä	31
7	Kotitehtävät	32
7.1	Tehtävä 1: Haaste & onnistuminen -videopäiväkirja	33
7.2	Tehtävä 2: Jatka lauseita -videopäiväkirja	33
7.3	Tehtävä 3: Uusi kokemus -videopäiväkirja	34
8	Arviointi	35
8.1	Ryhmätoiminnan tavoitteiden arviointi	36
8.2	Havainnointi ja palaute osana arviointia	39
9	Pohdinta	42
	Lähteet	45

1 Johdanto

Kokemus osallisuudesta on ihmisen hyvinvoinnin kulmakivi. Osallisuuden nähdään rakentuvan elämän keskeisistä osa-alueista: riittävästä aineellisista resursseista, toimijuuden kokemuksesta sekä kuulumisesta merkityksellisiin sosiaalisiin suhteisiin. Osallisuuden syystä tai toisesta vähentyessä aletaan lähestyä syrjäytymisen riskiä. (THL 2016a.) Toisin sanoen, syrjäytyminen on osattomuutta. Se voi olla esimerkiksi osattomuutta toimeentulosta, vaikuttamisesta omaan yhteisöön tai ympäröivästä yhteiskunnasta. Osallisuuden edistäminen ja sen avulla syrjäytymisen ehkäisy on Suomen hallituksen ja Euroopan unionin keskeisiä tavoitteita (THL 2016b). Syrjäytymisen ennalta ehkäisy vähentää inhimillistä kärsimystä, mutta myös säästää yhteiskunnalta taloudellisia kustannuksia. On arvioitu, että esimerkiksi ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta jääneestä seuraa keskimäärin 230 000 – 370 000 euroa enemmän kuluja julkishallinnolle. (Hilli & Ståhl & Merikukka & Ristikari 2017.) Koulutuksen ulkopuolelle jäämistä pidetään yhtenä keskeisenä syrjäytymisen mittarina. Siksi koulutus- ja uravalintojen edessä olevat nuoret ovat erityisen huomion kohteena syrjäytymisen ehkäisyssä.

Huoli nuorista näkyy useina linjauksina, hankkeina ja projekteina, joilla pyritään ehkäisemään tai katkaisemaan nuorten syrjäytymistä. Hallituksen vuonna 2013 aloitettu Nuorisotakuu takaa alle 25-vuotiaille työ-, työkokeilu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikan viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin n.d.; Nuorisotakuun etappeja vuosina 2011-2013 n.d). Puolestaan yksi STEA:n vuonna 2018 käynnistyvistä avustusohjelmista on ”Paikka auki II - osatyökykyisten ja nuorten työllistämisen avustusohjelma”, jossa kohderyhmänä on työelämän ulkopuolella olevat nuoret (Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus 2018). Molemmat esimerkeistä koskevat kaikkia suomalaisia nuoria. Tilastoja tarkastelemalla voidaan kuitenkin huomata, että maahanmuuttajanuorten riski syrjäytyä vaatii erityistä huomiota. THL:n tutkimuksen mukaan vuosina 2010-2014 ulkomaalaistaustaisista nuorista 21 % jäivät peruskoulun jälkeen vaille koulutuspaikkaa. Samana aikana 17–24 –vuotiaista nuorista, jotka olivat jääneet kokonaan koulutuksen ulkopuolelle, ulkomaalaistaustaisten osuus oli 37 %. (Wikström & Lindström & Halme & Levälähti & Koskela & Laatikainen 2018: 2-4.) Motiivi-hanke, jonka puitteissa opinnäytetyömme toteutetaan, pyrkii tarttumaan juuri tämän kohderyhmän haasteisiin. Motiivi-hankkeen tavoite on ”tukea heikommassa työmarkkina-asemassa olevia nuoria näkemään elämänsä kokonaisuutena, tunnistamaan ammatillisen kasvunsa edistäjiä ja esteitä sekä laatimaan realistisia suunnit-

telmia kohti koulutusta ja työtä sekä toimimaan tavoitteiden suuntaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemiseen.” (Hankehakemus 2017: 6.) Motiivi-hanke ja opinnäytetyömme pyrkivät vastaamaan ajankohtaiseen haasteeseen puuttua maahanmuuttajanuorten syrjäytymiseen. Hankkeen sekä meidän näkökulmastamme yksi avain maahanmuuttajanuorten koulutukseen ja työelämään kiinnittämiseen on nuorten tulevaisuuden suunnittelun tukeminen.

Työelämäkumppanimme on R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry, joka on perustettu 2003 ehkäisemään maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. Yhdistys on Motiivi-hankkeen yksi toteuttajista. Yhdessä R3:n työntekijän kanssa suunnittelemme ja toteutamme ryhmätöitä, jonka tavoitteena on motivoida maahanmuuttajanuoria tulevaisuuden suunnitteluun. Toteutuspaikkana toimii Vantaan aikuisten perusopetuksen 9. luokka, jolle jatkoluille siirtyminen on ajankohtaista. Ryhmätöinnässä käytetään erilaisia harjoitteita, joiden avulla on tarkoitus pohtia omaa menneisyyttään ja tulevaisuuttaan, identiteettiään, ammatinvalintaa sekä voimavaroja, joiden avulla tulevaisuutta rakennetaan. Tärkeänä pidämme myös koulutusjärjestelmän, työelämän pelisääntöjen sekä oman toiminnan motiivien tuntemista. Tavoitteenamme on kokeilla ja kehittää erilaisia toiminnallisia harjoitteita. Olemme erityisesti kiinnostuneita videokuvauksesta toiminnallisuuden ulottuvuutena. Tämä ryhmä on ensimmäinen R3:n toteuttama Motiivi-hankkeen ryhmä. Tavoitteena työelämän kannalta on, että tulevaisuudessa R3:ssa, Motiivi-hankkeessa sekä nuorten ohjauksessa sosiaalialalla voidaan hyödyntää kokemuksiamme ja havaintojamme uusia ryhmiä suunniteltaessa ja perustaessa.

Opinnäytetyömme alkaa teoreettisesta viitekehyksestä, johon käytännön toteutuksen näkökulmat perustuvat. Sen jälkeen pohdimme ja perustelemme lyhyesti eettisiä valintojamme sekä kuvaamme opinnäytetyön kehitystehtävän. Tätä seuraa osuus, jossa kuvataan harjoitteet ja havainnoistamme kummunneet kehittämisideat. Harjoitteet on jäsennelty teemoittain. Lopuksi arvioimme tavoitteidemme ja harjoitteiden toteutumista. Opinnäytetyö on pyritty rakentamaan muotoon, joka edesauttaa harjoitteiden käyttämistä ja jatkokehittämistyötä.

2 Nuoruus

Nuoruudessa ihminen käy läpi erilaisia muutoksia, joiden kautta hän kasvaa kohti itsenäistä toimijuutta, kohti aikuisuutta. Muutoksia tapahtuu fyysisen kasvun ja ajattelun kehittymisen saralla, mutta myös sosiaalisilla elämänalueilla, kuten läheisten odotuksissa

ja ystävyyssuhteissa. Ensimmäistä kertaa lapsuuden jälkeen nuori saa ja joutuu suuntaamaan omilla tietoisilla valinnoillaan tulevaa elämänsä kulkuaan. Suuntaan vaikuttavat niin ihmissuhteiden valinta kuin koulutyö ja koulutusvalinnatkin. (Nurmi & Ahonen & Lyytinen & Lyytinen & Pulkkinen & Ruoppila 2014.)

Identiteetti on olennainen itsetuntemukseen ja minuuteen liittyvä ilmiö, se on ihmisen sisäinen kokemus itsestään. Identiteetti määrittelee ”kuka minä olen?” ja ”mihin minä kuulun?”. (Mulari 2013: 117.) Minuuden ja identiteetin kehitys onkin tärkeimpiä nuoruuteen liittyviä psyykkisen kehityksen tehtäviä (Anttila, Eronen, Kallio ym. 2007: 141). Identiteetti kehittyy ja määrittyy varhaisnuoruudesta 12-vuotiaasta myöhempään nuoruusikään aina 21-vuotiaaksi asti. (Metsäpelto & Feldt 2009: 186). Identiteetti on jatkuvuuden ja pysyvyyden kokemus omasta itsestä. Se on samuuden kokemusta minuudesta, sitä, että voi tuntea itsensä samaksi yksilöksi ajasta ja paikasta riippumatta. (Mulari 2013: 117.) Tämän nuoruudessa tapahtuvan minäidentiteetin pysyvyyden kokemuksen kehittyminen voidaan katsoa edellytykseksi aikuisen toimeliaisuuden ja vastuuntunnon kehittymiselle, työuran rakentamiselle ja läheisille ihmissuhteille (Metsäpelto & Feldt 2009: 186-187).

Nykypäivänä nuoruus on laajentunut yhä pidemmäksi ajanjaksoksi (Nurmi ym. 2014; Puuronen 2006; Aapola & Ketokivi 2004). Vuosisadassa se on kasvanut muutamasta vuodesta jo lähes kahden vuosikymmenen mittaiseksi. (Nurmi ym. 2014.) Tutkimusten mukaan aikuisuuden ihannetta määritetään edelleenkin hyvin perinteisin virstanpylväin: taloudellisella itsenäisyydellä, opiskelun päättämällä sekä perheen ja työn hankkimisella (Aapola & Ketokivi 2005). Oinosen (2001) mukaan taloudellinen itsenäisyys on ehkä tärkein aikuisuuden määritelmä, sillä se on edellytyksenä useille muille aikuisuuden osatekijöille. Sen saavuttaminen on kuitenkin vaikeutunut, sillä opiskeluaikat ovat pidentyneet, pätkä- sekä osa-aikatyöt mutta myös nuorisotyöttömyys yleistyneet. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa kykyjen ja resurssien vaatimuksen kasvavat jatkuvasti ja niiden hankkiminen vie enemmän aikaa. (Oinonen 2001.) Nuorten koulutustaso on entisestään korostunut heidän yhteiskunnallisissa toimintamahdollisuuksissaan (Järvinen 2001: 60).

Aikuistumisen polut ja tulevaisuuden mahdollisuudet rakentuvat kuitenkin moniulotteisissa ja yhteiskunnallisissa rakenteissa, jotka ohjaavat ja rajoittavat nuoren valintoja. (Aapola & Ketokivi 2004: 7.) Kehityspsykologi Robert Havighurst kuvaa elämänvaiheisiin kuuluvia muutoksia ja niihin liittyviä haasteita kehitystehtävän käsitteellä. Kehitystehtävät

muodostuvat vahvasti yksilön ulkopuolelta tulevista normatiivisista odotuksista. Havighurstin teoriassa nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat koulutuksen hankkiminen ja valmistautuminen työelämään sekä perhe-elämään. Myöhäisnuoruudessa tai varhaisaikuisuudessa kehitystehtäviä ovat elinkumppanin valinta, perheen perustaminen ja työelämään siirtyminen. (Nurmi ym. 2014; Puuronen 2006.) Koveleva kilpailu työpaikoista suosii niitä, joilla on korkeampi ja ajankohtaisempi koulutus työhön (Oinonen 2001). Pelkän peruskoulun suorittaneilla on entistä vaikeampi työllistyä, sillä työmarkkinoilla on suhteessa vähemmän työtehtäviä, joihin ei tarvita ammatillista tutkintoa (Komonen 2001: 74).

Nuoren identiteetin rakentuminen on tiiviissä yhteydessä myös tämän yhteiskunnalliseen asemaan ja osallisuuteen yhteiskunnassa (Myllynen 2016: 6). Myllynen esittelee Fadju-koffin määritelmän psykologis-biologiselle pohjalle rakentuvasta identiteetistä, jonka mukaan kyky toimia, tehdä päätöksiä ja tapa kokea on yhteydessä identiteettiin (Myllynen 2016: 7). Näin ollen identiteetin voidaan ajatella olevan keskeinen tekijä elämänhallinnan, itsetunnon ja itsetuntemuksen kehittymisessä. Nuoren identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja erityisesti monikulttuurisen nuoren identiteettiä määrittää vahvasti ulkoapäin yhteiskunnassa ja yhteisöissä (Myllynen 2016: 11). Identiteetin rakentumisen tunnistaminen on siten tärkeää nuoren itsetuntemuksen vahvistamiseksi ja haitallisten minäkäsitysten muokkaamiseksi.

AmmatINVALINTA ja tulevaisuuden polkujen suunnitteleminen on myös oman identiteetin muodostamista. Ratkaisuillaan voi määrittää ja ilmentää omaa paikkaansa yhteisössä ja yhteiskunnassa. (Mulari 2013: 15.) Työ ja usein sitä edeltävä opiskelu muodostavat keskeisen sisällön ihmisen elämässä. Työ tarjoaa toimeentulon, mahdollisuuden toteuttaa itseään, yleensä tärkeän yhteisön sekä osallisuuden kokemuksen yhteiskunnassa. Peruskoulun viimeisellä luokalla nuoret ovat isojen ratkaisujen äärellä, mihin hakea opiskelemaan ja mitä elämässä lähtee tavoittelemaan. Ammatinvalinnan ratkaisuun tarvitaan paitsi tietoa ympäröivän yhteiskunnan mahdollisuuksista, myös tietoa omasta itsestä, eli itsetuntemusta (Mulari 2013: 21). Oma tausta ja menneisyys, elämän aikana kerätyt kokemukset, tehdyt valinnat ja saavutukset ovat pohjana sille, mitä on mahdollisuus valita ja mitä ylipäätään pitää omina mahdollisuuksinaan (Mulari 2013: 25).

Anna Liisa Karjalainen (2004) on tutkinut omaelämäkerrallista kirjoittamista, jonka hän pohjaa tarinallisen kiertokulun teoriaan ja narratiiviseen identiteettityöhön. Tarinallisen kiertokulun teorian mukaan ihminen elää laatien elämästään tarinaa, yhtä suurta ja

useita pienempiä. Näin syntyvä sisäinen tarina ohjaa ihmisen valintoja ja toimintaa. Sen avulla ihminen jäsentää omaa elämäntilannettaan, määrittää identiteettiään, arvoja, tavoitteitaan ja asemaansa suhteessa muihin ihmisiin. Sisäisen tarinan määrittelemä identiteetti on ihanteellisesti reflektoitu identiteetti, joka muovautuu kertoessaan itselleen tarinaansa. Muistelu saa näkemään menneen enemmän kokonaisuutena ja loogisena jatkumona. (Karjalainen 2004: 24, 148-149.)

Kertomukset mahdollistavat tunteiden säätelyä sekä voimavarojen tunnistamista ja käyttöönottoa. Niillä ihminen rakentaa ja sijoittaa minuuttaan suhteessa toisiin. Minäkertomuksen tai narratiivisen identiteetin rakentaminen antaa vaihtuvia vastauksia kysymyksiin kuten "kuka minä olen" tai "miksi minä olen mikä olen". (Karjalainen 2004: 24-26.) Elämämme koostuu pienistä ja suurista tarinoista, ja kertomusten avulla ilmennämme kokemuksiamme. Parhaimmillaan tarinat luovat toiveikkuutta ja vahvistavat voimavaroja. (Kataja ym. 2011, 32.) Tarinallinen prosessi liittyy tiiviisti sisäiseen elämänhallintaan: sisäiseen eheyden tunteeseen ja minäkäsitykseen. Oma sisäistä tarinaa tiedostamalla ja muokkaamalla voi päästä kohti parempaa itsetuntemusta ja elämänhallintaa.

2.1 Nuoruus ja maahanmuutto

Maahanmuuttajanuori kohtaa aivan samanlaisia kehitystehtäviä kuin muutkin nuoret. Nuoruusiän kesto, kehitystehtävien ajoittuminen ja järjestys taas vaihtelevat eri kulttuureissa ja yhteiskunnissa. Nuori kokee helposti ristiriitaisia odotuksia vanhempiensa ja perheensä kulttuurin sekä suomalaisen yhteiskunnan suunnalta. Maahanmuuttajanuori joutuu aktiivisesti pohtimaan ja rakentamaan identiteettiään. Tehtävä voi olla vaikeakin. Perheen ja sen ulkopuolella vallitsevat arvot voivat poiketa toisistaan paljonkin, mikä voi aiheuttaa paljon paineita nuoren luoviessa kahden maailman välillä. Yksilökeskeisessä kulttuurissa korostuvat yksilölliset koulutus- ja uravalinnat. Maahanmuuttajanuorten usein tullessa kollektiivisen kulttuurin piiristä perhearvot painottuvat enemmän. Maahanmuuttajanuori ei välttämättä koe valintojaan samalla tavalla itsenäisinä päätöksinä, vaan vanhempien ohjeilla ja toiveilla on suuri merkitys. Odotusten ja roolien eroavuuksien ei tarvitse olla ongelma, mutta usein haasteena on, ettei nuori saa tarpeeksi tukea ja maljeja näiden ristiriitojen ratkaisemiseksi. (Arvonen & Katva & Nurminen 2000: 50-51.)

Maahanmuuttajanuorelle erityisen haasteen tuo aikuisiän identiteetin lisäksi rakentuva etninen identiteetti. Maahanmuuton osuessa nuoruuteen, on identiteetin muotoutuminen erityisen koetuksella. Asiat, jotka ovat määrittäneet identiteettiä kotimaassaan, kuten

omat arvot ja taidot, eivät välttämättä enää ole arvostettuja Suomessa. Nuori voi kohdata usein palautetta, ettei hän täytä odotuksia tai osaa. Muuttuneessa tilanteessa muiden näkemys nuoresta korostuu, ja oma käsitys siitä, millainen ja kuka on, heikentyy. Identiteetin uudelleen muotoutumisen kannalta on merkittävää, että nuori säilyttää arvokkuutensa ja että hänellä on mahdollisuus osallisuuteen yhteiskunnassa eri tavoin, ensisijaisesti koulutus- ja työelämän mahdollisuuksina. Jatkuvat vaikeudet kehitystehtävien saavuttamisessa vaarantavat identiteetin rakentamisen, mikä pahimmillaan johtaa huonoon sopeutumiseen, syrjäytymiseen ja mielenterveydellisiin ongelmiin. (Arvonen & Katva & Numminen 2000: 52-53.)

Oman menneisyytensä ja taustansa tunteminen kehittää itsetuntemusta ja auttaa ammatinvalinnassa. Huomion suuntaaminen kohti tulevaisuutta mahdollistuu onnistuneimmin, kun on ensin selvillä ja sinut menneisyytensä kanssa. (Mulari 2013: 33.) Esimerkiksi koulutuspolkujen valintoja voi ajatella tehtävän kolmella tavalla. Vapaaehtoinen valinta on itselähtöinen ja ei juurikaan elämäntilanteen rajoittama. Normatiiviseen valintaan taas liittyy ymmärrys omasta identiteetistä ja mahdollisuuksista tai mahdollisuuksien puutteesta. Normatiivinen valinta voi olla jopa niin sanottu pakkovalinta, jolloin esimerkiksi perheen tai yhteiskunnan asettamat paineet ohjaavat valintaa. Myös oman elämän olosuhteet voivat rajoittaa valintojen mahdollisuutta paljonkin. (Nyyssölä 2004 Aholan & Kivelän 2007: 42 mukaan.) Jo Suomeen tuleminen on ollut suurelle osaa nuorista pakkovalinta, mikä ohjaa merkittävästi heidän elämänsä kulkuaan.

On hyvin mahdollista, että nuori on menettänyt kokemuksen valinnanvapaudesta ja oman elämän toimijuudesta. Vapaa valinta onkin ideaalitalanne, jota harvalla on mahdollista tehdä. Sen lisäksi maahanmuuttajanuorilla esimerkiksi puutteellinen kielitaito voi rajoittaa koulutusvalintoja, mikä voi puolestaan ohjata valitsematta jättämiseen ja esimerkiksi perhe-elämään keskittymiseen. Kolmas valinta onkin valitsematta jättäminen. (Nyyssölä 2004, Aholan & Kivelän 2007: 42 mukaan.) Valitsematta jättäminen voi johtua siitä, että valitseminen koetaan liian vaikeaksi tai mahdollisuudet nähdään todella rajallisina. Nuori voi tarvita valintojen tekemiseen paljonkin tukea. Pahimmillaan valitsematta jättäminen koulutus- ja työssä voi johtaa nuoren syrjäytymiseen. Toisaalta syrjäytyneellä nuorella on vähemmän mahdollisuuksia valita ja myös nuoren oma kokemus mahdollisuuksista rajoittaa valintojen tekemistä.

Opinto-ohjauksella on merkittävä rooli myöhään Suomeen muuttaneiden nuorten koulu-uran onnistumiselle. Maahanmuuttajataustaiselle opiskelijalle on tärkeää selittää suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen merkitystä työelämään siirtymisessä. Usein maahanmuuttajien perusopetukseen osallistujat olisivat ikäänsä nähden kotimaassaan jo työelämässä, jolloin pitkäkestoiseen opiskeluun motivoituminen voi olla vaikeaa. Heitä tulee ohjata aktiivisesti suunnittelemaan tulevaisuuttaan. (Joki 2013: 242-243.) Maahanmuuttajaopiskelijasta voi tuntua lannistavalta, kun omalla äidinkielellään opiskellessa he voisivat olla jo pitkällä opinnoissaan tai etenemässä työurallaan, kun taas Suomessa he ovat suorittamassa vasta perusopintoja. Myös Arvosen, Katvan ja Nurmisen (2000: 52) mukaan nuoren voi olla vaikea ymmärtää, millaisia välivaiheita maahan tulleen opintopolkuun sisältyy. Hidas eteneminen syö helposti nuoren motivaatiota sekä uskoa ja luottamusta tulevaisuuteensa ja omiin kykyihinsä. (Arvonen & Katva & Nurminen 2000: 52.) Toisaalta maahanmuuttajanuorten motivaatio opiskeluun on monesti korkea. Siihen voi vaikuttaa maahanmuuttajavanhempien määrätietoisuus ja pyrkimys kannustaa eteenpäin. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat voidaan nähdä olevan lähtökohtaisesti valikoitunutta ja aktiivista väkeä, sillä he ovat lähteneet kotimaastaan tavoittelemaan parempaa elämää. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013: 98.)

Kulttuurista toiseen muuttaessaan nuoren kehitystehtävät seuraavat mukana uuteen kulttuuriin. Kuitenkin nuoren omaksuessa uutta kulttuuria vanhat olemassa olevat kehitystehtävät muuntautuvat osin kulttuurisiksi kehitystehtäviksi. Maahanmuuttajille ominaisia kehitystehtäviä ovat uuteen kulttuuriin sopeutuminen sekä ammatti-identiteetin ja maailmankatsomuksen uudelleen jäsentäminen. Näiden kehitystehtävien avulla nuori jäsentää paikkaansa ja asemaansa suhteessa muihin eli tekee identiteettityötä, ratkaisee sisäisiä ja ulkoisia jännitteitä uudessa kulttuurissa sekä etsii tapoja uuden ja vanhan kulttuurin yhteensovittamiseen. (Taajamo & Puukari 2007: 14-15.)

Mahdollisuuksien avaruus on erilainen eri ikävaiheissa ja elämäntilanteissa (Metsäpelto & Feldt 2009: 131.) Ihmisten odotetaan hallitsevan entistä enemmän erilaisia mahdollisuuksia elämänsä suhteen. Kuitenkin yhteiskunta on muuttunut monimutkaisemmaksi ja työelämä epävarmemmaksi. Ohjauksellinen työtapa tukee elämänsuunnittelua ja uravaliintaa. Ohjaus onkin laajentunut yhä enemmän opinto- ja uraohjauksesta yleiseksi elämänsuunnitteluksi, jossa keskiössä on hyvä elämä. (Onnismaa 2007: 15-16.) Etenkin maahanmuuttajat ovat aivan uuden elämäntilanteen ja erilaisten mahdollisuuksien edessä vieraassa yhteiskunnassa, jolloin ohjauksen rooli korostuu erityisesti.

3 Harjoitteiden ohjaamisesta

Ohjaamista voidaan kuvata prosessina, joka alkaa tavoitteen asettamisesta, sitä seuraavasta suunnitteluvaiheesta ja menetelmien valinnasta ja lopuksi toteuttamisesta ja arvioinnista. Menetelmien valinnassa tärkeää on tavoitekeskeisyys. Menetelmä itsessään ei voi olla toiminnan tarkoitus. (Kalliola & Kurki & Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010: 78.) Menetelmiä testatessa ja kehitettäessä onkin pidettävä mielessä sen tarkoituksenmukaisuus ja oletettu vaikutus tavoitteen kannalta. Yleisten tavoitteiden lisäksi määrittelimme jokaiselle ohjauskerralle teemat ja tehtäville omat tarkemmat tavoitteet. Menetelmien valinnassa kiinnitimme huomiota siihen, että itse uskoimme niihin ja innostuimme niistä ja harjoitteiden ohjaaminen tuntui luontevalta.

Motivaatio, motivoiminen ja motivoituminen ovat ohjaamisessa tärkeitä elementtejä. Motiivi on syy, aihe, vaikutin, tarve ja kannustin, joka synnyttää motivaation, halun toimia (Kalliola ym. 2010: 55). Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Ulkoinen motivaatio on useimmiten palkkio tai rangaistus, mutta se voi olla myös ympäristön luomia paineita ja odotuksia. Asioita suoritetaan, jotta vältetään epä mukavuutta. Sisäistä motivaatio on silloin kun itse tekeminen on palkitsevaa. Sisäinen motivaatio syntyy ihmisen omista intohimoista, mielenkiinnosta ja itselleen asettamista tavoitteista. Sisäinen motivaatio kannattelee toimintaa paremmin. Ihminen nauttii ja on innostuneempi eikä lannistu niin helposti vastoinkäymisistä. Ulkoinen motivaatio toimii hyvin hetken aikaa, mutta se ei riitä pitkäkestoiseen työskentelyyn. Ulkoisen ja sisäisen motivaation raja on kuitenkin häilyvä. Ihmisen on usein pystyttävä tekemään tylsältä tuntuja ja ikäviäkin asioita. Mitä enemmän hän saa päätösvaltaa ja sisäistä tavoitteita, sitä herkemmin sisäinen motivaatio herää. Motivaation puute saattaakin olla sitä, että ihminen on liikaa vain ulkoisten motiivien varassa. Kaikki asiat tehdään ikään kuin muita varten, eikä ihminen voi rauhassa tutkiskella, mitä hän itse tahtoo elämältä. (Laine & Viikko-Riihelä 2012: 74-76.)

Toiminallisuus on opinnäytetyössämme keskiössä. Toiminallisuudella tavoittelemme hyvää osallistumismotivaatiota ja innostumista oman elämän pohdiskeluun. Toiminnallisuus on myös tärkeää, kun työskennellään ryhmän kanssa, jonka suomen kielen osaaminen on vaihtelevaa. Toiminallisuus tarkoittaa aktiivista osallistumista, sananmukaisesti toimintaa, eikä silloin tehdä muistiinpanoja (Laine & Nissilä & Sergejeff 2007: 82). Kielellisen osaamisen merkitys vähenee ja mahdollisuudet osallistua kasvavat. Toiminnallisia menetelmiä ovat ainakin kuvataide, musiikki, liike, tanssi, elokuva, näytteleminen, luova

kirjoittaminen, kirjallisuus ja tarinallisuus. Opettaminen ja luennointi eivät siis ole lähtökohtaisesti toiminnallisia menetelmiä. (Heiskanen & Hiisijärvi n.d.) Toiminnallisissa menetelmissä oppiminen tapahtuu tekemisestä syntyvän kokonaisvaltaisen kokemuksen ja elämyksen kautta, ei mieleen painamalla. Samalla saadaan yhteys omaan itseeseen ja tunteisiin, joka edesauttaa oppimista ja oivaltamista. Toiminnallisilla menetelmillä on ryhmähenkeä vahvistava, rentouttava ja positiivinen vaikutus.

Toiminnallisuudessa tunteet, elämykset ja muistot liittyvät aikaisempiin elämäkokemuksiin ja ne tulevat luonnolliseksi osaksi oppimista. (Laine & Nissilä & Sergejeff 2007: 82-83.) Toiminnallisten menetelmien avulla voidaan tukea ohjattavia löytämään omia voimavaroja ja oma tiensä. Toiminnallisuus on itsensä kanssa työskentelyä ja omien käsitysten, uskomusten ja tunteiden työstämistä. Yhteys omaan itseeseen löytyy parhaiten tekemällä ja leikkimällä. (Heiskanen & Hiisijärvi n.d.) Toiminnallisuudella voidaan luoda mieleen jääviä tunteita ja kokemuksia, jotka kantavat pitkälle. Toiminnallisuus myös mahdollistaa asioiden monipuolisen käsittelyn, joka ottaa huomioon erilaiset oppijat. Etenkään nuoret eivät viihdy ja jaksa keskittyä pitkiä aikoja paikoillaan, joten asioiden työstäminen tekemällä ja oppiminen on helpompaa. Toiminnallisuus tuo myös mielekkyyttä ja vaihtelua arkeen. (Sailola 2016: 29.) Toiminnallisten harjoitteiden onnistumiseen vaikuttavat monet ryhmään ja ympäristöön liittyvät tekijät, joten ei voida sanoa, että harjoituksella aina saavutettaisiin tietty tulos. Huolellisen suunnittelun ja ennakkovalmistelun avulla harjoitus voidaan suunnata haluttua tarkoitusta ajatellen. (Kataja & Jaakkola & Liukkonen 2011: 34.)

Videokuvaus on yksi keskeisimmistä harjoitteidemme toiminnallisuuden ilmenemismuodoista. Koemme, että videoiden merkitys ja kulutus kasvaa jatkuvasti, ja ne ovat etenkin sosiaalista mediaa runsaasti käyttävän nuorison arkipäivää. Videot ovat voimakas ja monipuolinen ilmaisun muoto. Tunnelmia ja tilanteita voivat ilmaista erilaiset äänet, esimerkiksi musiikki, puhe tai jopa hiljaisuus. Kuvaamisen kohde voi olla esimerkiksi itse ja oma puhe, kuten videoblogaamisessa, toisten kanssa yhdessä luotu tarina tai vain vähäeleinen maisema. Videon eri elementit muodostavat kokonaisuuden, joka herättää ajatuksia, tunteita ja mielikuvia niin katsojassa kuin videon tekijässäkin. Videokuvaaminen osallistaa toimintaan riippumatta omista taidoista tai esimerkiksi kielitasosta. Videolla asiat voi ilmaista tavalla, joka on itselle luontevaa: kuvin, kehon liikkeellä tai sanoin. Myös kameran takana oleminen, itse kuvaaminen, on toiminnallista ja siinä pääsee ilmaisemaan omia näkemyksiään. Tämän lisäksi videokuvaamisesta syntyy tuotos, jota voidaan palata katsomaan. Siten videokuvausta voi käyttää myös reflektoinnin välineenä.

Harjoitteissamme toiminnallisuus on videokuvausta, mutta myös piirtämistä, palapelin rakentamista, korttitehtäviä, näyttelemistä ja muuta aktiivista toimijuutta. Se näkyy esimerkiksi tarinallisena itsestä kertomisena ja videokuvauksen myötä elokuvallisena tai nykyaikaisena videomedian tuottamisena. Oivallukset syntyvät prosessina toiminnan aikana ja sen jälkeen.

Toiminnallinen osuus toteutetaan koulussa, joten toimintaympäristönä koulu ja koulu- luokka luovat luonnollisen lähtökohdan pedagogiseen ohjaustyöhön. Kasvatuksellinen ote tarkoittaa meille eräänlaista mentoroivaa asennetta. Osassa tehtävissä on mahdollisuus jakaa omia henkilökohtaisia kokemuksiamme ja yritämme herättää nuorten ajattelua keskustelemalla. Esimerkiksi työnhaun workshopissa tulemme pohtimaan, mitä vastata työhaastattelussa kysymykseen ”Miksi haet tätä työtä?” Nuorten vastaukset voi kyseenalaistaa kääntämällä asetelman toisin päin: ”Minkälaisen henkilön palkkaisit omaan yritykseesi?” Toisissa tehtävissä ote on kannustavampi. Kameran eteen joutuminen voi vaatia vakuuttelua ujoille esiintyjille, että he pystyvät tarttumaan haasteeseen. Samalla on tilaisuus myös tuoda tehtävän jälkeen esille jokaisen osallistujan vahvuuksia. Jo etukäteen päätimme, että pedagoginen lähestymistapamme on joissain kohdin autoritäärisempi; päätimme kerätä jokaisen työpajan alussa kaikilta puhelimet pois. Puhelimien pois ottaminen on muodostunut kouluissa kysymykseksi lapsen oikeuksista. Perustelimme puhelimen keräämistä sen häiritsevällä vaikutuksella oppimiseen sekä sitä kautta, että kyseessä on paitsi läsnäolon harjoitus, myös harjoitus tulevaa työelämää varten. Tavoitteenamme on myös olla helposti lähestyttäviä ja rentoja, jotta nuorilla on mukava ja turvallinen olo kertoa itsestään ja heittäytyä. Asetamme siis toiminnalle selvät raamit, joiden puitteissa mahdollistamme kohtaamisen ja oppimisen.

3.1 Ohjauksen tavoitteet

Ohjaustoiminnan pohjatavoitteena on aina ihmisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Kasvatuksellisuus luo ohjaukselle pedagogisen tulokulman. (Kalliola ym. 2010: 79.) Keskeisin tavoite ohjaustyössä oli vastata ryhmän sen hetkisiin tarpeisiin perustuen heidän elämäntilanteeseensa. Nuoret olivat sinä lukuvuonna tekemässä isoja valintoja koulutuksen ja työelämän suhteen ja tarvitsivat ohjauksellista tukea jatkokoulujen työstämisessä. Ohjaaminen on ihmisten kohtaamista, keskustelua, kuuntelua, vuorovaikutusta, läsnäoloa ja kasvatuksellista tukea. (Kalliola ym. 2010: 9.)

Kaikkien ohjattavien, mutta etenkin nuorten kanssa työskennellessä haasteena voi olla kohtaamattomuus, joka voi johtua sekä ohjattavien levottomuudesta ja keskittymiskyvystä, että ohjaajan vääränlaisesta lähestymistavasta. Kohtaaminen on yksi tärkeimmistä asioista ohjaustilanteessa ja jättää pitkäkestoisen muistijäljen (Kalliola ym. 2010: 12-13). Yhdeksi tavoitteeksi ohjaustilanteissa määrittelimme nuorten kohtaamisen. Mietimme, miten saamme viestimme perille? Miten asennoidumme ohjaajina suhteessa ohjattaviin, että vuorovaikutus onnistuu? Päätimme pyytää jokaisen ohjaustuokion alussa nuoria kirjoittamaan nimensä teippiin ja kiinnittämään rintaan, sillä nimien muistaminen muutoin olisi hankalaa. Nimellä puhuttelu ja nimestä kiinnostuminen on yksi avain kohtaamiseen. Tehtävien myötä toivoimme oppivamme nuorista muutakin kuin nimen, kohtaamisen lähtökohdaksi oli aito kiinnostus heitä kohtaan. Ohjaustilanteiden vuorovaikutuksessa on kohtaamisen lisäksi tärkeää dialogi, tasavertainen keskustelu (Kalliola ym. 2010: 47.) Koimme, että keskustelu olisi meille paras tapa kohdata nuoria ja pitää kiinnostusta yllä.

Motivaatio tarvitsee kuitenkin pohjalle toivon. Toivo on uskoa siihen, että oma elämä etenee ja kehittyy haluamaansa suuntaan. (Curwin 2010: 37-39.) Toiveikkaus ja motivaatio edellyttävät, että nuori kykenee näkemään itselleen mahdollisuuksia. Oman elämän ohjaus perustuu motivaatioon, mutta tapahtuu mahdollisuuksien puitteissa. (Metsäpelto & Feldt 2009: 131.) Onnismaa (2007: 65-66) korostaakin ohjauksessa mahdollisuuksien tajua eli mahdollisuuksien etsimistä ja tunnistamista yhdessä ohjattavien kanssa. Sen sijaan, että keskityttäisiin yksilön kiinnostuksiin eli intresseihin, ohjauksen tarkoitus on herättää yksilön intentio; merkityksellinen suuntautuminen maailmaan ja elämään yleensä. (Onnismaa 2007: 66.) Ohjauksessa on siten kiinnitettävä huomiota sekä motivointiin, että mahdollisuuksien kartoittamiseen. Myönteisessä, motivoivassa ja kannustavassa ilmapiirissä ihminen kokee itsensä hyväksytyksi ja innostuu helpommin yrittämään. Kannustava ilmapiiri edistää myönteistä minäkuvaa ja hyvän itsetunnon kehittymistä. (Kalliola, Kurki, Salmi ym. 2010: 60.) Asetimme ohjaukselle tavoitteeksi luoda tällaista ilmapiiriä.

3.2 Monikulttuurinen ohjaustyö

Ohjauksemme taustalla on koko ajan läsnä ajatus monikulttuurisuudesta. Monikulttuurisessa työskentelyssä on syytä tarkastella kulttuuria ja monikulttuurisuutta monipuolisesti. Kulttuuriin liittyy esimerkiksi etnisyys ja uskonto, ikä, sosiaalinen tausta ja erilaisia virallisia ja epävirallisia jäsenyyksiä. Yhteistä kulttuurin sisällä ovat opitut kokemukset,

uskomukset ja arvot sekä usein kulttuuria yhdistävät historia ja aatteet. Haasteena monikulttuurisessa ohjauksessa on oppia tiedostamaan kulttuurin vaikutuksia ja merkityksiä yksilölle, niin etteivät kulttuurin tiedostamattomat vaikutukset ole esteinä ihmisten ja kulttuurien kohtaamiselle. (Puukari & Korhonen 2013: 12-13.) Avoin mieli erilaisuudelle, keskusteleminen itselle tärkeistä asioista ja konkreettinen toisen kulttuuriin tutustuminen lisäävät ymmärrystä toisen tavoista ja arvomaailmasta.

Yksi merkittävänä pidetty kulttuurien määrittäjä on niiden yksilöllisyyden tai yhteisöllisyyden aste. Länsimaissa on tyypillisempää yksilöllisyyden korostuminen ja esimerkiksi afrikkalaisissa ja aasialaisissa kulttuureissa puolestaan yhteisöllisyyden korostuminen. Erot näkyvät myös ohjaustyössä. Yksilöllisemmin orientoituneet ihmiset voivat helpommin kääntyä ammattiauttajan puoleen, kun taas yhteisöllisemmät ihmiset tavallisemmin hakevat apua omalta lähipiiriltään. Yhteisöllisemmissä kulttuureissa myös identiteetin nähdään määrittyvät enemmän yhteisön toisten jäsenten kautta. Esimerkiksi koulutus- ja uranvalinta on länsimaisessa kulttuurissa pääasiassa yksilön oma asia ja usein yhteisöllisemmissä kulttuureissa vanhempien ja suvun jäsenten voimakkaassa vaikutuspiirissä. (Puukari & Korhonen 2013: 13.)

Meidän ohjaajien näkökulmasta tulevaisuudensuunnittelua katsotaan helposti vain yksilökeskeisten valintojen kautta, kun yhteisöllisissä kulttuureissa se ei välttämättä todellakaan ole lähtökohtana. Olemme ottaneet huomioon kulttuuriin liittyviä toiminta- ja käsityseroja, mutta teimme tietoisien valinnan suunnata harjoitteissa yksilökeskeiseen ajatteluun. Yksilöllisiä ja itsenäisiä päätöksiä tullaan odottamaan nuorilta tulevaisuudessa koulupolkujen suunnittelussa ja työelämässä. Yksilökeskeinen kulttuuri on se, jossa nuoret tulevat jatkossa toimimaan. Pidimme mahdollisen ristiriidan kuitenkin mielessämme ja pyrimme aistimaan herkästi, mikäli tämä olisi noussut esiin harjoitteita tehdessä. On mahdollista ottaa yhteisöllisen kulttuurin piirteitä enemmän huomioon nuoren tulevaisuuden suunnittelussa, esimerkiksi ottamalla vanhempia konkreettisesti mukaan nuoren ohjaamisessa.

Monikulttuurisessa ryhmässä ohjaajan tulee tiedostaa ja pitää jatkuvasti mielessään, että eri taustoista tulevat osallistujat käyvät läpi erilaisia identiteettiään muovaavia haasteita koko ajan. Eri kulttuurit, uskomukset, kokemukset ja käsitykset ovat koko ajan vuorovaihtuksessa sekä ohjauksessa että sen ulkopuolella. Ohjaajalla voi olla suuri merkitys siinä, miten maahanmuuttajanuori kokee olevansa osa suomalaista yhteiskuntaa: saako

nuori kokemuksen, että hänen kokemusmaailma ja näkemykset ovat hyväksytyjä ja rikastuttavat yhteiskuntaamme vai tuleeko nuoren maailma torjutuksi. Ohjaaja voi omalla toiminnallaan edistää nuoren osallisuuden tunnetta.

4 Eettisyys

Hyvän tutkimuskäytännön mukaista on, että tutkimuksessa, jonka kohteena tai osana on ihmisiä, tulee pohtia toiminnan eettistä näkökulmaa. Alkuperäisessä ideassamme painopiste oli videopäiväkirjatyöskentelyllä, jossa nuoret kuvaisivat itseään ja puhuisivat kameralle. Eettisyyttä pohtiessamme keskityimme erityisesti videokuvaamiseen ja videoiden julkaisemisen eettisiin kysymyksiin. Pohdimme, miten suojata nuoria, jos työtaisimme videopäiväkirjoja, joita julkaistaisiin verkossa videopalveluissa. Vaihtoehtoina oli antaa nuorten valita, haluavatko he julkaista tuottamaansa sisältö. Lisäksi mahdollista olisi rajoittaa videoiden katseluoikeutta esimerkiksi vain henkilöille, joille linkin videoon jakaa. Emme halunneet rajata pois kokonaan mahdollisuutta videoiden julkaisuun. Kohderyhmämme on kuitenkin haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä, joita halusimme suojata mahdolliselta kritiikiltä ja jopa vihapuheelta. Keskustelimme aiheesta myös maahanmuuttajataustaisen videoblogaaja-muusikon Hassan Maikalin kanssa, jolla on omakohtaista kokemusta videoiden julkaisemisen eri puolista. Videoiden julkaisemisesta voi saada positiivista palautetta, jolla voi olla voimaannuttava vaikutus, mutta toisaalta myös negatiivisia kommentteja ja jopa vihapuhetta, jotka voivat lannistaa ja ahdistaa nuorta.

Tärkeänä eettisenä näkökulmana opinnäytetyössämme on ohjauksen turvallisuus. Osallistujamme ovat suurelta osin pakolaistaustaisia, jonka vuoksi he ovat erityisen haavoittuvaisia. Ihmisten kanssa työskentely on aina jossain määrin arvaamatonta ja ohjaukseen liittyy aina tietty ennakoimattomuus. Ohjaustyössä riskinä on ohjattavien kuormittava elämäntilanne; se vaikuttaa ohjattavien voimavaroihin ja reaktioihin, ja asiakkaiden elämänkohtalot saattavat myös koskettaa ohjaajaa (Kalliola ym. 2010: 11). Rajojen asettaminen sille, kuinka paljon annamme itsestämme ja otamme vastaan, on ohjaajalle tärkeää. Empaattisuus on tärkeää kohtaamisen ja työn mielekkyyden kannalta, mutta omia voimavaroja on osattava säännöstellä. (Kalliola ym. 2010: 55.)

Kun aiheenamme on käsitellä nuorten kanssa itsetuntemukseen ja minuuteen liittyviä asioita, on tärkeää tiedostaa, millaisia käsityksiä meillä on itsestämme. Itsetuntemus on ohjaajuuden perusta, jonka ympärille ammattitaito ja ohjaustaidot rakentuvat (Kalliola ym. 2010: 11). Ohjaustuokioiden suunnitteluun kuului olennaisesti keskustelu siitä,

kumpi ohjaa minkäkin osuuden ja miten ohjaustilanteen vuorovaikutus rakennetaan. Tunnistimme vahvuutemme ja heikkouksemme ja pyrimme ottamaan ne mahdollisimman hyvin huomioon ohjaustilanteissa. Esimerkiksi toinen meistä veti tottuneemmin isompaa ryhmää ja oli luontevampi hoitamaan aloitus- ja lopetustilanteet, joissa luokka oli levottomimmillaan. Toisen vahvuus taas oli aikataulusta huolehtiminen ja yksittäisten oppilaiden kuuntelu ja oppilaiden vuorovaikutuksen tukeminen pienryhmien keskusteluissa.

Hyvän tutkimuskäytännön mukaisesti meillä on tutkimuslupa hankkeelta opinnäytetyön toteuttamiseksi.

5 Kehittämistehtävä

Opinnäytetyömme pohjana toimii Motiivi-hankkeen tavoite luoda edelleen kehitettävä toimintamalli jaettavaksi sosiaali- ja nuorisotyön käyttöön. Toiminnallisia ryhmätyöskentelymenetelmiä voidaan hankkeen kuluessa jatkojalostaa edelleen opinnäytetyömme aikana saatujen kokemusten perusteella, joten raportoimme mahdollisimman tarkasti tekemämme havainnot ja kehitysehdotukset. Keskitymme opinnäytetyössämme opintojen nivelvaiheen ja syrjäytymisriskissä olevien maahanmuuttajataustaisten nuorten tulevaisuuden suunnittelun tukemiseen. Harjoitteet ovat toiminnallisia ja niillä pyritään aloittamaan itsetuntemuksen ja identiteetin pohtimisen prosesseja, jotka auttavat oman elämän hallinnassa ja suunnittelussa. Haluamme myös lisätä ja kehittää videokuvausta yhtenä toiminnallisuuden ulottuvuutena sosiaali- ja nuorisotalalla. Kehittämistehtäviä meillä on kaksi:

1. Minkälaisilla harjoitteilla tulevaisuustyöskentelyä voidaan tukea maahanmuuttajanuorten ryhmätoiminnassa?
2. Miten videokuvausta voidaan hyödyntää toiminnallisissa harjoitteissa?

Ryhmä, jonka kanssa harjoitteet toteutetaan, koostuu 17 maahanmuuttajanuoresta, jotka opiskelevat maahanmuuttajien perusopetuksen 9. luokalla. Iältään osallistujat ovat 17-23-vuotiaita ja heidän suomenkielen taitonsa vaihtelee tyydyttävästä hyvään. Nuoret ovat asuneet Suomessa 1-5 vuotta ja heidän koulunkäyntihistoriansa vaihtelee paljonkin. Hankkeen kohderyhmätavoite ei täysin toteudu, sillä nuoret ovat jo koulussa. Peruskoulun 9. luokalla nuoret ovat nivelvaiheessa suunnitellessaan siirtymää mahdolliseen jatkokoulutukseen tai työelämään. Kohderyhmämme osuu iältään myöhäisnuoruuteen tai

varhaisaikuisuuteen. Psykologisen kehityksen vaihe saattaa vaihdella yksilöiden kohdalla paljonkin, osan ollessa 17- ja osan jo 23-vuotiaita. Kuitenkin kaikki ovat suorittamassa peruskoulun 9. luokkaa, mikä toisaalta tuo osallistujien elämänvaiheita lähemmäs toisiaan. Keskitymme kohderyhmän takia kuitenkin erityisesti itsetuntemuksen, motivoinnin ja ammatinvalinnan teemoihin. Sisällöllisesti työpajoissa toteutettavat harjoitukset sopivat sellaisenaan sekä nivelvaiheen nuorille, että kokonaan koulun tai työelämän ulkopuolella oleville.

5.1 Motiivi-hankkeesta

Opinnäytetyömme on osa Motiivi-hanketta, jossa kehitetään toimintamalleja tukemaan työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia 16-29-vuotiaita nuoria tunnistamaan ammatillisen kasvunsa edistäjiä ja esteitä sekä suuntaamaan toimintansa kohti realistisia, ammatillisia tavoitteita. Hanke toteutetaan Metropolia ammattikorkeakoulun, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sekä R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry:n kesken vuosien 2017-2019 aikana. Yhteistyössä mukana on myös Stadin ammattiopiston nuorten työpajat, Suomen Setlementtiliitto, Ohjaamo Kouvola ja Ohjaamo Keski-Uusimaa. (Motiivi hankehakemus 2017: 2.)

Yhteistyökumppanimme R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry on perustettu vuonna 2003 tukemaan maahanmuuttajanuorten elämänhallintaa, edistämään heidän asemaansa yhteiskunnassa ja ehkäisemään syrjäytymistä. R3:lla on paljon kokemusta erilaisten hankkeiden toteuttamisesta ja järjestön tiloissa toimii avoin nuorisotila 18-29-vuotiaille nuorille. (R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry 2017.) R3:n toiminta tavoittaa päivittäin 20-30 nuorta (Hankehakemus 2017: 6).

Hankkeen aikana R3:ssa toteutetaan useampia suljettuja ryhmiä ja kokeillaan erilaisia menetelmiä, sisältöjä ja ohjaustapoja. Opinnäytetyömme pyrkii vastaamaan Motiivi-hankkeen päätavoitteisiin:

”1) tukea heikommassa työmarkkina-asemassa olevia nuoria näkemään elämänsä kokonaisuutena, tunnistamaan ammatillisen kasvunsa edistäjiä ja esteitä sekä laatimaan realistisia suunnitelmia kohti koulutusta ja työtä sekä toimimaan tavoitteiden suuntaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemiseen. Tavoitteena tukea nuoria löytämään vastaukset kysymyksiin: kuka minä olen, mitä minä osaan ja mihin minä pystyn.

2) kehittää nuorten työpajojen, maahanmuuttajajärjestöjen ja Ohjaamojen kokonaisvaltaisia, tulevaisuustyöskentelyyn liittyviä toimintamalleja vastaamaan entistä

paremmin e.m. tavoitteisiin. Ristipölytyksen tuella syntyvät toimintamallit vahvistavat ammattilaisten mahdollisuuksia tukea nuorten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, terveyttä ja työelämävalmiuksia.” (Hankehakemus 2017: 6.)

6 Harjoitteet ja kehitysehdotukset

Hyviä harjoitteita ja niitä esittelevää kirjallisuutta ja internet-materiaalia on jo olemassa paljon eikä tarkoituksemme ollut “keksiä pyörää uudestaan.” Esimerkiksi teoksessa Ryhmä liikkeelle! Toiminallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi (Kataja & Jaakkola & Liukkonen 2011) on esitelty kattavasti ja selkeästi harjoitteiden suunnittelua ja toteuttamista. Kirjassa on kuvattu erilaisten menetelmätyyppien lisäksi 159 erilaista harjoitetta ryhmätoimintaan, joten niihin tutustumalla saimme hyvän käsityksen toiminnallisen harjoitteen rakenteesta ja toteuttamisesta. Näiden harjoitteiden lisäksi me molemmat ohjaajat olemme olleet mukana Metropolia ammattikorkeakoulun Kepeli-hankkeen järjestämissä ryhmänohjaustilaisuuksissa. Kepeli-hankkeen tarkoitus on tuottaa kehollisia ja peilillisiä menetelmiä kotoutumisen tueksi (Kepeli 2018). Kepeli-hankkeen nettisivut toimivat myös hyvänä lähteenä harjoitteita suunnitellessa. Internet pursuaa monenlaisia harjoitteita ja erilaisten harjoitteiden määrää tuottaakin ohjaajalle runsaudenpulaa. Mikä harjoite oikeasti toimii ja onko se sovellettavissa omalle kohderyhmälle? Omien harjoitteidemme ideat on poimittu omista kokemuksista, edellä mainituista lähteistä sekä niiden pohjalta kummunneista ideoista. Hyödynnämme siis jo aiemmin kokeiltuja tai hyvältä vaikuttavia ideoita ja sovellamme niitä oman ryhmämme käyttöön. Emme täysin pysty nimeämään mikä harjoitteissa on muualta lainattua ja mikä itse keksittyä eikä se ole tarkoitukseen. Olennaisempaa on ollut koota juuri tulevaisuustyöskentelyyn sopivia harjoitteita ja testata niiden toimivuutta ryhmällä.

Pohjaamme harjoitteet aiemmin mainittuun teoriaan nuoruuden kehitysvaiheista ja minuuden ja itsetuntemuksen rakentumisesta ja merkityksestä. Haluamme kokeilla käytännössä sellaisia harjoitteita, jotka mahdollisimman täsmällisesti pureutuisivat niihin aiheisiin, jotka mielestämme edesauttavat nuoria suuntaamaan ajatteluaan omaan elämänsä ja tulevaisuuteensa. Erilaiset kartat ovat monelle ohjaajalle tuttuja välineitä tulevaisuuden suunnittelussa. Unelma- ja tavoitekartat lähtevät siitä oletuksesta, että ihminen tietää mitä haluaa. Me koemme, että eniten tulevaisuustyöskentelyä tarvitsevat ja siitä hyötyvät nuoret, jotka eivät osaa tunnistaa, nimetä tai eivät vielä tiedä mitä haluavat elämältään. Tällaisessa tilanteessa on ensin ymmärrettävä mistä on tullut ja millainen minä olen, jotta voi alkaa suunnata ajatuksia siihen mitä voisin olla.

Esimerkiksi elämänjanan, eli menneisyys- ja tulevaisuusjanan avulla nuori voi hahmottaa menneisyytään, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Harjoitteissa pyritään jäsentämään omaa elämäntarinaa ja sen kautta tukemaan omaa elämönhallintaa. Jatkuvuus menneisyydestä tulevaisuuteen on identiteetin pohja. Menneisyydellä, tai Onnismaan (2007: 83) termin perinteellä, on tärkeä kytkentä identiteettiin ja sosiaaliseen todellisuuteen. Onnismaa (2007: 83) puhuu perinteen ymmärtämisestä välineenä rakentaa omaa toimijuutta ja ennakoida tulevaisuutta. Vasta tarkastelemalla mistä on tulossa ja hyväksymällä omat lähtökohdat, voi aidosti suunnata kohti tulevaa. Mielekäs elämä ei voi koostua hetken mielijohteista ja lyhytjänteisestä toiminnasta. (Onnismaa 2007: 83-84.) Suunnitelmallisuus ja siihen liittyvät tietoiset valinnat rakentavat toivottua tulevaa.

Toisaalta voidakseen suunnitella elämäänsä on tärkeä ymmärtää millaisia mahdollisuuksia itsellä voi olla ja miten käsitykset itsestä muodostuvat. Itsetuntemuksen lisääminen on siksi harjoitteissamme tärkeässä osassa. Itsetuntemuksesta puhuttaessa voidaan puhua myös elämönhallinnasta. Tämä voidaan nähdä sisäisen ja ulkoisen elämönhallinnan kokonaisuutena (Mäkiranta 2008: 3). Elämönhallinnan sisäinen ulottuvuus liittyy henkiin voimavaroihin ja sisäiseen eheyden tunteeseen (Virjonen 1996: 37) Eheyden tunteeseen liittyvät itsetunto ja omien elämänarvojen tunteminen eli itsetuntemus. Itsetuntemusta ja eheyden tunnetta haluamme kehittää menneisyysjanan avulla. Siinä nuoret voivat tiedostaa elämänkäänteitä ja valintoja, jotka ovat saattaneet heidät nykyhetkeen. Sisäisen elämönhallinnan voi kuvata myös tapahtumasarjana, jossa ihminen pyrkii selviytymään kokemastaan ahdistuksesta ja ristiriidoista omien tunteiden ja mielikuvien käsittelyn avulla (Raitasalo 1995: 73). Tähän pyrimme myös herättelemällä nuorten omaa pohdintaa ja pyytämällä nuoria reflektoimaan toiminnan jälkeen miltä tekeminen tuntui ja mitä ajatuksia se herätti. Tällä tavalla saamme myös kerättyä tietoa harjoitteiden toimivuudesta. Paikantamalla menneisyyden tapahtumia sekä sanallistamalla niitä luodaan omaa tarinaa uudelleen. Harjoitteissa itsetuntemus voi lisääntyä siis toiminnan, palautteen, pohdinnan ja reflektion kautta. Kun nuori ymmärtää, että valinnoillaan hän voi itse luoda tulevaisuuttaan, syntyy myös kokemus oman elämän toimijuudesta ja elämönhallinnasta.

Ulkoinen elämönhallinta puolestaan on aineellista selviytymistä, toimeentulon turvaamista ja elämän ulkoisten puitteiden luomista sekä ylläpitoa (Virjonen 1996: 37). Tulevaisuusjanaan tehdessä pohditaan vielä enemmän valintoja, joilla ohjataan tulevaa elämäntulkua. Kuten Raitasalokin kirjoittaa (1995: 73), ulkoinen elämönhallinta on välineellistä käyttäytymistä, jolla pyritään vaikuttamaan elintasoon ja muihin olosuhteisiin, jotta ne

vastaisivat paremmin yksilön tarpeita ja tavoitteita. Käytännössä nuori siis tekee valintoja, miten suuntautuu koulutuspolullaan, vai astuuko kenties suoraan työelämään tai vanhemmuuteen.

Harjoitteet on koottu neljän eri teeman ympärille. Teemat liittyvät identiteettiin, itsetuntemukseen ja tulevaisuudensuunnitteluun. Harjoitteet on esitelty yhdistävien teemojen alla, mutta järjestys ei ole suuntaa-antava miten harjoitteet kannattaisi toteuttaa. Niitä voi käyttää haluamassaan järjestyksessä itselleen sopivaksi muokaten. Jokaisen harjoitteen kohdalla on kuvattu sen tarkoitus, tavoitteet, kuvaus ja ohjeet harjoitteen toteuttamiseksi. Emme ole kirjanneet harjoitteisiin minkäänlaista suositusta käytettävästä ajasta, vaikka meillä itsellämme tarkka aikataulu olikin etukäteen suunniteltu. Harjoitteisiin käytettävä aika riippuu hyvin paljon ryhmän koosta, toiminnan tavoitteista ja nuorista itsestään. Lopuksi kerromme huomioita ja kehittämisideoita jatkotyöskentelyä varten sen perusteella millaisia havaintoja teimme ja millaista palautetta saimme.

6.1 TEEMA 1: Minun tarinani - valintojen hahmottaminen omalla elämänpolulla

6.1.1 Harjoitus 1: Menneisyysjana

Tarkoitus: Oman elämäntarinan tiedostaminen ja jäsentäminen, itsestä kertominen, oman elämän tarkastelu tarinana

Tehtävän tarkoituksena on auttaa hahmottamaan lineaarisesti tapahtumien ja elämänvaiheiden kulkua ja perättäisyyttä. Eri kulttuureissa aikaa ja elämää voidaan käsittää eri tavoin, mutta tehtävän tarkoituksena on myös opettaa kertomaan omasta historiasta aikajärjestyksessä kuten esim. työhaastattelussa pitää osata tehdä. Oman elämän tarkastelu tarinana mahdollistaa itsetuntemuksen kehittymistä ja ymmärrystä omasta elämästä. Piirtäminen konkretisoi tapahtumien järjestystä ja käsitystä elämästä kokonaisuutena. Tarinan jakaminen muille vahvistaa minää oman tarinan kertojana ja mahdollistaa oman tarinan suhteuttamisen muiden vertaisten tarinoihin. Jakaminen mahdollistaa myös syvemmän tutustumisen ja yhtymäkohtien löytämisen. Huippukohtien ja käännekohtien tunnistaminen on tärkeää sisäisen tarinan ja motivaation kehittymiselle.

Tavoitteet:
 Elämän hahmottaminen ajallisena jatkumona
 Tutustuminen
 Ymmärtää mistä tulen ja millaisia asioita minun tarinassani on
 Käännekohtien ja huippukohtien tunnistaminen omasta tarinasta

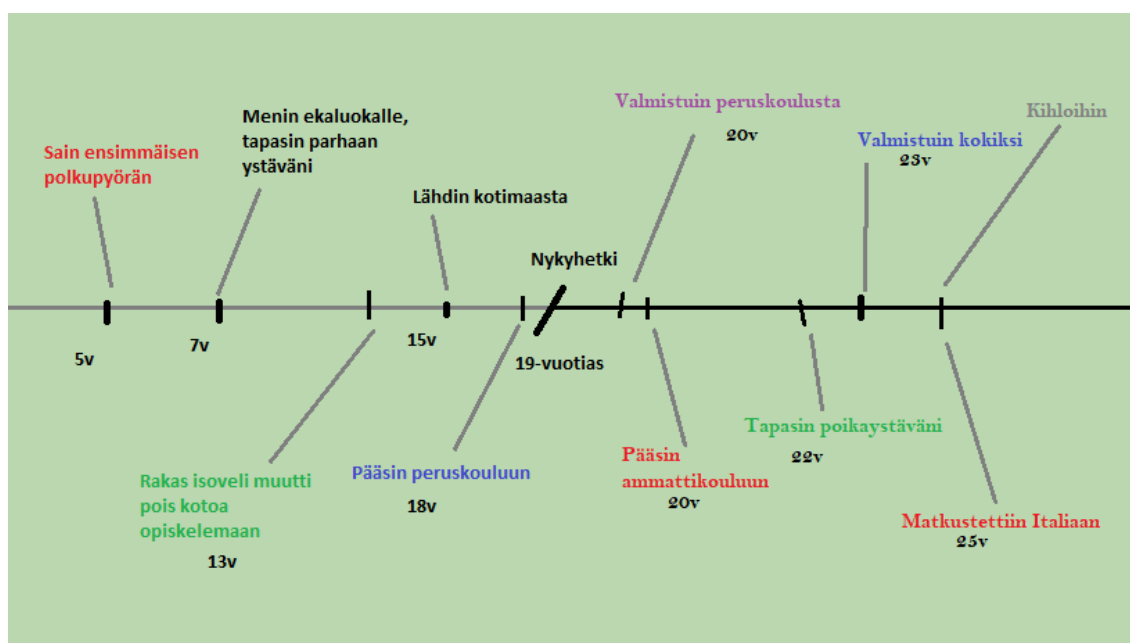
Kuvaus: Jakaudutaan maksimissaan 4 hengen ryhmiin, esimerkiksi ottamalla luku neljään. Kerrotaan mitä ollaan tekemässä: tutustutaan omaan elämään tarinana, joka on alkanut yhdestä pisteestä suoraan kohti toista pistettä. Jaetaan kaikille A3-kokoinen paperi tai kartonki ja kynä. Annetaan ohjeet piirtää suora viiva paperin vasemmasta laidasta paperin keskikohtaan. Viiva kuvaa elämää. Viivan alussa vasen pää on syntymähetki ja viivan toinen pää paperin keskellä on nykyhetki. Kertoen näytetään omalla esimerkillä, kuinka aikajana piirretään ja miten tapahtumat siihen sijoitetaan. Kerro elämäntarinaasi menneisyysjanan avulla. Eli kerro mitä sinulle on tapahtunut ja millaisia elämänvaiheita sinulla on ollut tähän päivään asti. Aikajanelle kirjoitetaan merkittäviä elämäntapahtumia ja itselle tärkeitä asioita menneisyydestä. Osallistujat saavat itse määrittellä mikä on heille tärkeää ja merkityksellistä. Esim. kun ensimmäisen kerran pelasi jalkapalloa tai kun tapasi parhaan ystävänsä. Esimerkkejä kannattaa antaa joko hyvin niukalti tai hyvin monipuolisesti, sillä on mahdollista, että ohjattavat jäävät ”jumiin” annettuihin ideoihin. Ohjattavia voi myös kannustaa piirtämään ja kuvittamaan tarinaa.

Piirtämisen jälkeen elämäntarinat puretaan vuorotellen pienryhmissä ohjaajan johdolla. Ohjaajan on oltava sensitiivinen ja huomiokykyinen sen suhteen, että kenenkään ei ole pakko kertoa asioista, jotka herättävät ikäviä muistoja. Toisaalta joskus tällaisenkin menneisyyden ymmärtäminen voi auttaa nuorta parempien valintojen tekemisessä. Kukin kertoo omasta elämästään menneisyysjanan avulla. Ohjeistetaan, että kerro mitä sinulle on tapahtunut ja millaisia elämänvaiheita sinulla on ollut tähän päivään asti. Missä olet syntynyt ja missä olet asunut. Mitkä tapahtumat ovat johtaneet sinut tähän pisteeseen. Ohjaaja auttaa kertomaan kysymällä apukysymyksiä. Parhaiten keskustelu toimii, kun ohjaaja onnistuu rohkaisemaan muita pienryhmän keskustelijoita kysymään toisilta lisätietoja. Huippukohtien ja käännekohtien löytämiseen kannattaa keskittyä, sillä ne auttavat oman tarinan ymmärtämisessä. Ohjattavia voi kannustaa täydentämään aikajanaa vielä myöhemminkin, jos asioita tulee mieleen.

Huomioita ja kehittämisideoita: Ohjeistus piti kerrata useampaan kertaan. Viivan piirtäminen piti näyttää luokan edessä ja selittää mitä aikajanelle tarkoitetaan, miten tapahtumat merkitään aikajärjestyksessä. Joillekin oppilaille janan piirtäminen käytiin näyttämässä kädestä pitäen. Käytimme tarkoituksellisesti aikajanaa, joka kuvaa länsimaista lineaarista käsitystä ajankulusta vasemmalta oikealle. Huomasimme kuitenkin, että tällainen tarkastelu oli joillekin oppilaille vaikeaa ja merkintätapoja ja janankulkusuuntia oli

erilaisia, esim. oikealta vasemmalle tai alhaalta ylös. Tehtävän piirtämiseen käytettiin aikaa 15 minuuttia ja tehtävän purkuun noin 25 minuuttia. Ryhmäläisistä riippuen keskusteluun meni toisilla enemmän ja toisilla vähemmän aikaa. Aikajanatehtävään olisi voinut käyttää enemmänkin aikaa ja pohtia syvällisemmin asioiden syy-seuraus-suhteita. Nuorten kohdalla elämänpolut eivät kuitenkaan vielä olleet niin selviä eikä omiin elämäntähtämyksiin ollut pystynyt vaikuttamaan niin paljon, joten jätimme tämän pohdiskelun pois. Menneisyysjana-paperi säästettiin tulevaisuusjana-tehtävää varten.

Ideoita jatkotyöskentelyyn: Tehtävää voisi kehittää edelleen niin, että siihen voisi liittää erilaisia tapoja käsitellä omaa tarinaa tai ottaa oma jana mukaan muuhun opetukseen, miten esimerkiksi historialliset tapahtumat sijoittuvat omalla aikajanalla? Janaa voi purkaa myös yhdestä huippu- tai käännekohdasta kirjoittamalla tai listaamalla suomen kielen sanoja, jotka liittyvät omaan lapsuuteen tai vertailemalla vaikkapa maahanmuuttajan ja kantasuomalaisen menneisyysjanoja.

Kuva 1. Mallikuva menneisyysjanasta ja tulevaisuusjanasta (Kivilahti 2018).

6.1.2 Harjoitus 2: Tulevaisuusjana -workshop

Tarkoitus: Oman elämäntarinan hahmottaminen ja tulevaisuuden suunnittelu

Tulevaisuusjana on jatkotehtävä menneisyysjanalle. Tarkoituksena on yrittää nähdä oma elämä ajallisena jatkumona, eräänlaisena kehittyvänä tarinana, jossa on unelmien tavoittelua ja haasteiden ylittämistä. Tulevaisuusjana on konkreettinen työkalu tulevaisuustyöskentelyyn. Se auttaa tekemään suunnitelmia ja asettamaan tavoitteita eri elämän osa-alueille.

Tavoitteet:

Oman elämän näkeminen kokonaisuutena ja suhteessa tulevaisuuden suunnitelmiin ja omiin tavoitteisiin
 Konkreettinen visuaalinen ja ajallinen tulevaisuuden suunnittelu
 Itsetuntemuksen lisääminen

Kuvaus: Jatketaan aiemmin tehtyä menneisyysjanaa nykyhetkestä tulevaisuuteen, tarpeen mukaan ainakin 10-20 vuotta eteenpäin tai pidemmällekin. Ohjeistuksessa on hyvä kiinnittää huomiota selkeään tehtävänantoon näyttämällä omalla esimerkillä miltä tulevaisuusjana voisi näyttää. Annetaan ohjeet piirtää suora viiva menneisyysjanan päätepisteestä eli nykyhetkestä kohti paperin oikeaa laitaa. Viiva kuvaa elämää. Viivan alussa vasen pää on syntymähetki ja paperin keskellä on nykyhetki. Tavoitteena on tarkastella omaa elämää kokonaisuutena ja nähdä kuinka päätöksillä voi vaikuttaa pitkällekin tulevaisuuteen. Tehtävässä voi olla tarpeen auttaa apukysymyksillä ja selvittämällä erilaisia vaihtoehtoja. Keskustelemalla yhdessä elämänvaiheista, unelmista ja välitavoitteista nuori pystyy hahmottamaan tulevaa opiskeluaikaa sekä muita mahdollisia elämänvaiheita ja niiden sijoittumista janalle. Ohjattaville on hyvä kuitenkin antaa myös riittävästi työskentelyrauhaa ajatteluun ja piirtämiseen.

Huomioita ja kehittämideoita: Tehtävään kannattaa varata riittävästi aikaa. Ohjattavia on hyvä tukea apukysymyksillä. Tulevaisuusjanan voisi toteuttaa tulevaisuustyökaluna kaksiosaisesti niin, että ensin mietitään omia unelmia ja toisella kertaa tehdään konkreettisia jatkosuunnitelmia niiden toteuttamiseksi esimerkiksi opintojen ja töiden suhteen.

6.2 TEEMA 2: Identiteetin ja minuuden lähteillä

6.2.1 Harjoitus 3: Monet minät

Tarkoitus: Lisätä ymmärrystä omasta identiteetistä ja hahmottaa itseä muiden näkökulmasta sekä harjoitella itsestä kertomista videolle

Tehtävän tarkoituksena on eritellä minäkuvasta erilaisia käsityksiä ja näkökulmia ja vertailla niitä keskenään. Ymmärrys siitä, että esimerkiksi tuntemattomat ihmiset eivät tiedä minusta mitään ja arvioivat minua silti, voi auttaa tuomaan itsestä haluamiaan puolia esiin esim. työhaastattelussa. Toisaalta nuoren on hyvä tunnistaa mahdolliset ristiriidat sen suhteen mitä minä ajattelen itsestäni ja mitä muut minusta ajattelevat. Tämä voi olla haastavaa etenkin yhteisökeskeisestä kulttuurista tulevalle. Se voi kuitenkin auttaa tavoittelemaan niitä asioita elämässä, joita itse pitää tärkeänä. Videolle puhumisen tarkoitus on toimia eräänlaisena videopäiväkirjana. Kirjoittamisen sijasta vain kerrotaan itsestä ja omista tuntemuksista. Video on tarkoitettu vain tekijälle itselleen katsottavaksi. Kuten omien ajatusten lukeminen, omien ajatusten kuuleminen ja itsensä näkeminen videolta lisää itsetuntemusta ja käsitystä itsestä.

Tavoitteet:

Identiteetin rakentaminen
Itsetuntemuksen lisääminen
Asettuminen toisen asemaan

Kuvaus: Jakaudutaan maksimissaan 4 hengen ryhmiin. Jaetaan osallistujille jokaiselle tyhjä A4-kokoinen paperi. Näytetään miten paperi taitetaan kolmeen yhtä suureen osaan. Taittelu on hyvä näyttää pienryhmä kerrallaan. Ohjeistetaan ja samalla piirretään esimerkin mukaisesti: Piirrä itsesi jokaiseen kolmeen osioon (tikku-ukkokin on hyvä, tässä ei mitata piirustustaitoa). Voit piirtäen ja kirjoittaen kuvata siihen omakuvaan:

1. osioon: Miten näen itseni? Kuka minä omasta mielestäni olen? Mistä minä tykkään ja en tykkää? Millainen luonne minulla on? Missä olen hyvä tai huono? Miltä näytän?

2.osioon: Miten perheeni näkee minut? Mitä äiti ja isä ajattelevat minusta? Miten he kuvailevat minua muille? Mitä he sanoisivat minusta?

3. osioon: Miten tuntemattomat ihmiset näkevät minut? Mitä he odottavat minulta? Millaisena he minua pitävät?

Osioiden ohjeistukset voi harkinnan mukaan antaa yhdellä kertaa tai osioittain. Piirtämiin kannattaa kannustaa ja tukea sanaston kanssa, jos kuvailu on vaikeaa suomeksi. Tehtävän voi tarpeen mukaan tehdä myös omalla kielellä - tärkeintä, että ohjattava itse ymmärtää.

Tehtävän purku: Valitse kolmesta Minästä yksi ja esittele se videolla. Kuvaa video yksin ja rauhallisessa paikassa. Kerro videolla: Miksi valitsit tämän minän? Miltä se tuntuu sinusta? Onko tämä hahmo erilainen kuin muut? Haluaisitko että se olisi erilainen? Koetko, että se on totuudenmukainen kuva? Pystytkö tai haluatko vaikuttaa siihen?

Tehtävän voi purkaa myös keskustellen.

Huomioita ja kehittämideoita: Tehtävän ymmärtäminen oli odotetusti vaikeaa ja auttoi kun ohjaaja kertoi omin oikein esimerkein itsestään. Tehtävän selittämiseen kannattaa varata aikaa. Tehtävän edetessä kysyttiin paljon apua, mutta kaikki oivalsivat lopulta mistä oli kyse. Kaikki eivät löytäneet eroja eri minäkuvien välillä. Tämä saattaa johtua siitä, että asettuminen toisen ihmisen asemaan ei ole kaikille yhtä helppoa. Tämän tehtävän olisi voinut tehdä vielä syvällisemmin ja miettiä mistä käsitykset itsestä ja käsitys siitä mitä muut ajattelevat minusta ovat peräisin ja mitkä asiat niihin vaikuttavat. Kielellisesti syvällisempi pohdiskelu olisi ollut haastavampaa. Videokuvauksen ohjeistuksessa kannattaa tuoda esille, että videoita ei näytetä muille ellei halua. Videokuvaus oli ensimmäinen videotehtävä ja hyvin haastava sellainen. Videokuvaus vaatisi hieman enemmän harjoittelua ja lämmittelyä helpommilla aiheilla. Oletimme, että useimmat olisivat tehneet videokuvausta aiemmin, mutta olimme väärässä. Yhdellä oppilaalla ei ollut riittävästi muistitilaa puhelimesta kuvaamiseen. Tähän kannattaa varautua ottamalla lainattava ohjaajan kännykkä käyttöön ja varmistamalla etukäteen, että kaikilla on laitteet ja ovat harjoitelleet niiden käyttöä. Haastavuudesta huolimatta, tilanne ei levähtänyt käsiin vaan oppilaat hajautuivat eri puolille koulua kuvaamaan ja onnistuivat kuvauksessa hyvin.

Ideoita jatkotyöskentelyyn: Tehtävien ohjeistus täytyy suunnitella vielä selkeämmin ja visuaalisemmin. Pienryhmissä on hyvä kiinnittää huomiota kokoonpanoihin ja ryhmänhallintaan. Ei pidä pelätä haastaviakaan tehtäviä, sillä nuoret selviävät hyvin, kun saavat riittävät ohjeet. Vaikka vaikuttaisi, että kaikki eivät saa tehtävistä yhtä paljon irti, voi olla, että tehtävä käynnistää sellaisia ajatusprosesseja, jotka ovat merkityksellisiä myöhemmin oman elämän hahmottamisessa ja suunnittelussa.

6.2.2 Harjoitus 4: Fiiliskortit

Tarkoitus: Alkulämmittely, itsetuntemus, suomen kielen harjoitus

Fiiliskortit ovat Vanhus- ja lähimmäispalveluliitto ry Vallin tuottama korttipakka tunnetta kuvaavia sanoja. Yhdessä kortissa on aina yksi sana esim. huoleton, kiireinen tai utelias. Erilaisten sanakorttien käyttö on helppo tapa virittää keskustelua ja herättää ryhmän mielenkiinto. Tunnetta kuvaavien korttien käyttö sopi hyvin itsetuntemuksen kehittämiseen ja muihin tutustumiseen. Millainen minä olen? Mikä tämä tunne on? Miten eri tavoin tätä tunnetta voi ilmentää? Tunnetietoisuus on osa itsetuntemusta ja oman persoonan ymmärtämistä. Se on tärkeä taito paitsi työtä hakiessa, kertoessaan työhakemuksessa ja millainen työntekijä on, mutta myös työelämässä tunnistaa omia ja muiden tunnereaktioita erilaisissa tilanteissa.

Tavoitteet:

Tutustuminen

Tunne-sanaston harjoittelu

Itsestä kertominen

Tehtävän kuvaus: Jaetaan kaikille yksi fiiliskortti sekoitetun pakan päältä satunnaisesti. Fiiliskortissa on jokin tunnetta kuvaava sana esim. stressaantunut, sinnikäs ym. Jokainen kertoo vuorollaan mitä kortissa lukee, mitä sana tarkoittaa ja milloin on viimeksi tai onko koskaan kokenut tätä tunnetta. Ryhmässä ohjaajan johdolla autetaan yhdessä ymmärtämään mitä sanat tarkoittavat. Ihmettelemällä yhdessä ohjattavien kanssa sanoja, ohjaaja pystyy luomaan ilmapiirin, jossa on hyväksyttävää sanaa, ettei ymmärrä sanaa. Ohjaaja voi aloittaa ensin nostamalla itse kortin ja kertomalla siitä.

Huomioita ja kehittämisideoita: Tehtävä toimi meidän ryhmällä hyvin lämmittelynä ja ilmapiiriä vapauttavana. Ohjaajina aloitimme kertomalla ensin itse saamistamme kortteista. Kaikki sanat käytiin yhdessä läpi, jotta jokainen varmasti ymmärtää mitä ne tarkoittavat. Oli hyvä valinta, että kortit jaettiin satunnaisesti. Nuoret olivat hyvin kiinnostuneita sanoista ja auttoivat innokkaasti toisiaan. Isossa 14 henkilön ryhmässä nuorten oli vaikea keksiä tai kertoa omista kokemuksistaan, jotka liittyivät tunteeseen. Koko luokan läpikäyminen vuorotellen vei melkein 20 minuuttia, joten tehtävä toimisi parhaiten vähän pienemmällä ryhmällä tai pienryhmissä.

6.3 TEEMA 3: Ammatinvalinta ja tulevaisuustyöskentely

6.3.1 Harjoitus 5: Unelma-ammatti -workshop

Tarkoitus: Ammatinvalinta, itsetuntemus

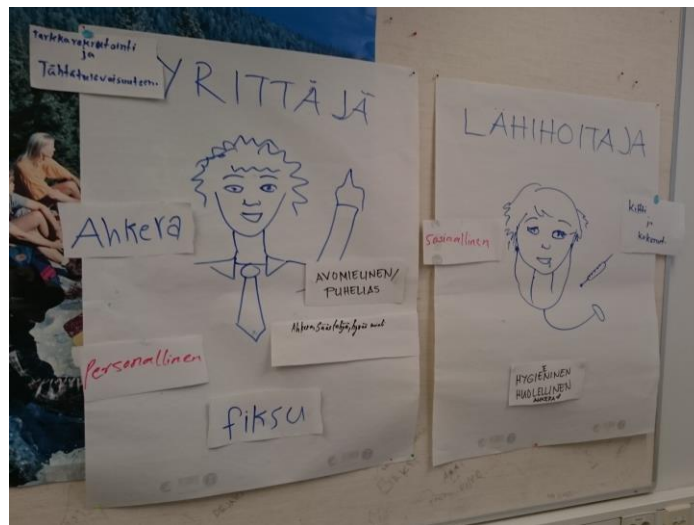
Unelma-ammatti-harjoituksen tarkoituksena on syventää ymmärrystä siitä, mitä vaaditaan, että voi työskennellä jossakin ammatissa tai opiskella alaa. Ideana on herätellä nuoria tunnistamaan itsestään sellaisia ominaisuuksia, jotka on mahdollista yhdistää toiveammattiin. Toisaalta ohjaajan avulla voidaan tuoda myös konkreettiselle tasolle sellaisia asioita, joita nuoret eivät itse osaa nimetä. Mitä esimerkiksi on yrittäjähenkisyys? Maahanmuuttajille tarjotaan usein käytännöllisiä ammattikoulupolkuja, joten harjoitus voi auttaa huomaamaan myös muunlaisia mahdollisuuksia sen lisäksi, mitä ohjaaja tuo tehtävässä esille.

Tavoitteet:

Oppia tunnistamaan itsestään ammatinvalinnan ja työnhaun kannalta tärkeitä ominaisuuksia
Saada lisää tietoa ammateista ja konkretisoida ajatuksia eri ammatin edustajista

Kuvaus: Nuorilta kerätään hyvissä ajoin etukäteen unelma-ammatteja ja itseä kiinnostavia ammatteja. Tehtävään valitaan 3-5 ammattia ryhmän koon ja sen mukaan, että ne hyödyttäisivät mahdollisimman monia. Tehtävä valmistellaan siten, että piirretään etukäteen kuva (tai etsitään sopiva kuva esim. netistä) jokaisen valitun ammatin edustajasta. Kuvissa on hyvä pyrkiä mahdollisimman sukupuolineutraaliin ilmaisuun, sillä tarkoituksena ei ole ohjata nuoria ajattelemaan, että esimerkiksi hoitoala olisi vain naisille tai yrittäjyys vain miehille. Etukäteen on hyvä leikata myös lappuja valmiiksi, johon kirjoitetaan ammattiin liittyviä ominaisuuksia tehtävän kuluessa.

Meidän harjoituksessamme ammateiksi valittiin yrittäjä, lähihoitaja, kokki ja korkeakouluopiskelija. Tehtävä toteutettiin workshopina, joten ryhmän koko oli 4-5 oppilasta.

Kuva 2. Unelma-ammatteja (Kivilahti 2017). Ohjaajan piirtämät ammattikuvat, joihin osallistujat ovat lisänneet ammattiin liittyviä ominaisuuksia.

Ammatit esitellään nuorille joko yksitellen tai kaikki kerralla. Nuoria pyydetään miettimään ja kirjoittamaan lapuille sellaisia ominaisuuksia, joita he ajattelevat, että näissä ammateissa toimiessaan pitäisi olla. Ohjaajan rooli on auttaa sanoittamisessa. Nuoria pyydetään kiinnittämään laput kuvien ympärille sinitarralla. Kun enempää ominaisuuksia ei tule mieleen ja kaikkiin kuviin on saatu sanoja, keräännytään kuvien luokse katsomaan ja keskustelemaan ammateista. Ammattien yhteydessä keskustellaan, miksi kyseisiä ominaisuuksia tarvitsee tässä ammatissa. Keskustellaan, onko nuorilla itsellään näitä ominaisuuksia ja miten näitä ominaisuuksia pystyy kehittämään. Kysellään kiinnostaako heitä kyseinen ammatti ja selvitetään missä näitä aloja voi opiskella. Pyritään pohtimaan koulutuspolkuja, omia mahdollisuuksia ja osaamista.

Huomioita ja kehittämideoita: Keskustelulle olisi tarvinnut enemmän aikaa. Ominaisuuksien keksimiseen käytettiin n. 10-15 minuuttia ja neljän kuvan läpikäymiseen oli käytettävissä 15 minuuttia. Loppuun olisi kaivannut kokoavaa keskustelua, joka olisi liittänyt pohdinnan vahvemmin osallistujien omiin ominaisuuksiin ja unelma-ammatteihin kuten oli suunniteltu, mutta aika loppui kesken. Nuoret käyttivät sujuvasti google translatoria suomenkielisten sanojen löytämiseen. Tehtävää ei oltu mietitty kieliharjoituksena, mutta se tuki hyvin itsestä kertomisen sanastoa. Sopiva jatkotehtävä unelma-ammattiharjoitukselle olisi keksiä haastattelukysymyksiä ja haastatella kiinnostavan alan edustajaa tai opiskelijaa.

6.3.2 Harjoitus 6: Työhaastattelu-simulaatio -workshop

Tarkoitus: Työhaastattelu-kysymysten pohdinta ja työhaastattelu-tilanteen harjoittelu

Työhaastattelu-simulaatio oli yksi workshop-päivän pajoista.

Simulaation tarkoituksena on tarjota mahdollisuus harjoitella todellista tilannetta turvallisessa ympäristössä. Harjoituksen kuvaaminen luo tilanteeseen samanlaista esiintymisjännitystä, mitä normaalistikin haastattelutilanteessa on. Haastattelukysymysten -ja vastausten pohtiminen ennen haastatteluharjoittelua virittää aiheeseen ja helpottaa simulaatitilanteeseen astumista. Sekä työntekijä- että työnantajapuolen roolin huomioiminen ja roolissa toimiminen mahdollistaa tilanteen tarkastelun eri näkökulmista. Tehtävä edellyttää rohkeaa heittäytymistä niin oppilailta kuin ohjattavaltakin. Kun oppilaat osallistua toimimaan eri rooleissa, ohjaaja voi jättäytyä taka-alalle tarkkailemaan ja kannustamaan. Simulaatio opettaa samalla myös perussanastoa ja se voidaan toteuttaa eri kielitasot huomioiden.

Tavoitteet:

Ymmärtää mistä työhaastattelussa on kyse ja valmistautua siihen
Osata kertoa itsestä omantasoisesti
Videotilanteesta oppiminen

Tehtävän kuvaus: Aluksi käydään läpi mitä työpajassa tullaan tekemään ja keskustellaan nuorten kanssa työhaastattelusta. Käydään läpi, mitä työhaastattelussa yleensä kysytään ja miksi. Miten kysymyksiin vastataan ja miten haastatteluun voi valmistautua. Ohjattavilta voi kysyä kokemuksia työhaastattelutilanteista ja jakaa myös ohjaajana omia kokemuksiaan. Keskustellaan siitä, millainen on hyvä työntekijä ja mitä asioita itsestä kannattaa sanoa, että työnantaja saa käsityksen siitä millainen hakija on työntekijänä ja miksi hänet pitäisi palkata. Esimerkkeinä voi käyttää, kuten "jos sinun pitäisi palkata lapsillesi tai vanhemmillesi hoitaja kotiin, millaisen ihmisen haluaisit palkata?", "Mitä jos hän sanoisi, että hän hakee tätä työtä vain saadakseen rahaa? Mitä ajattelisit siitä?" On hyvä käydä myös läpi mitä haastattelussa ei saisi kysyä ja mitä asioita voi tuoda esiin vaikkei niitä kysyttäisi. Keskustellessa laaditaan noin viisi työhaastattelukysymystä yhdessä ja sovitaan simulaatiota varten mitä työpaikkaa haetaan.

Simulaatio aloitetaan arpomalla roolit, yksi on haastateltava, yksi työnantaja ja kolmas toimii videokuvaajana. Jos ryhmä on isompi, voidaan roolit toteuttaa myös pareittain, mutta kuvaajaksi riittää yksi henkilö. Arpominen on tärkeää, sillä on tyypillistä, että joku esiintyy mielellään ja joku toinen jättäytyisi taka-alalle. Arvonta on reilu tapa jakaa roolit. Videon voi kuvata nuorten tai ohjaajan omalla puhelimella ja sen jakamisesta ja julkaisusta pitää sopia osallistujien kesken. Ohjaaja jää simulaatiossa havainnoimaan taka-alalle ja auttaa tarvittaessa. Tavoitteena on ottaa koko tilanne kerralla videolle harjoittelematta. Ennen simulaatiota on hyvä ohjeistaa, että tehtävässä ei ole uusintaottoja, kuten ei todellisessakaan tilanteessa. Virheet eivät haittaa, vaan niistä on tarkoitus oppia. Jos sanat menevät sekaisin, eivät tule mieleen tai jotenkin muutoin kokee "mokanneensa" niin jatkaa vain siitä mihin jäi. Simulaation jälkeen katsotaan video yhdessä ja keskustellaan, miten se meni. Arviointi- ja palautekeskustelulle on hyvä varata reilusti aikaa. Videolta on tärkeää poimia jälkikäteen onnistumisia ja muutenkin keskittyä kannustavaan palautteeseen. On hyvä keskustella myös jännityksestä ja epäonnistumisen pelosta, sillä ne kuuluvat myös oikeaan työhaastatteluun. Tehtävän voi myös toteuttaa niin, että rooleja vaihdetaan ja simulaatio toistetaan useamman kerran. Osallistujia voi myös ohjata antamaan toisilleen palautetta.

Huomioita ja kehittämisideoita: Tehtävän rakenne toimi todella hyvin. Pohdiskeluosiossa vaikutti, että asettuminen työnantajan asemaan auttoi nuoria ymmärtämään paremmin mitä työhaastattelussa odotetaan ja mitä kannattaa sanoa. Osa oppilaista jännitti paljon kuvattavana olemista ja moni yritti kieltäytyä haastateltavan roolista. Vain yhden ryhmän kohdalla oppilaiden annettiin vaihtaa rooleja, mutta muissa ryhmissä aktiivinen suostuttelu ja kannustaminen sai heidät heittäytymään rooleihinsa. Heidä kannustettiin kokeilemaan ja muistutettiin, että ei haittaa vaikka menisi pieleen, tämä on harjoitus. Kamera käy ja jatkatte vain tai sanotte uudestaan. Oppilaat antoivat tehtävästä hyvää palautetta ja moni ryhmäläinen olisi halunnut vaihtaa rooleja ja jatkaa harjoittelua, mihin ei valitettavasti ollut aikaa. Tehtävään oli kokonaisuudessaan varattu reilut puoli tuntia, joka oli selvästi liian vähän. Tehtävän parissa olisi helposti mennyt tunti ja pidempäänkin jos simulaatio olisi toistettu eri rooleissa. Joidenkin ryhmäläisten suostutteluun kului myös huomattavan paljon aikaa. Tehtävään varattavassa ajassa on kuitenkin hyvä huomioida ohjattavien keskittymiskyky ja se, että toistettaessa tehtävää, ei enää simuloita tosi elämän "kerrasta purkkiin"-tilannetta.

6.4 TEEMA 4: Haasteiden voittaminen ja motivoituminen

6.4.1 Harjoitus 7: Palapeli-ryhmähaaste

Tarkoitus: Haastetehtävien toteuttaminen ja videokuvaus

Harjoitus on kaksiosainen ja sen tarkoitus on orientoida nuoret käsittelemään haasteita. Ensin nuoret saavat haasteeksi rakentaa palapelin, jonka aiheesta muodostuu toteutettava leikkimielinen haastetehtävä, joka kuvataan. Tehtävässä tarvitaan keskittymistä, ryhmätyötaitoja ja uskallusta, mutta se tehdään hauskalla ja motivoivalla tavalla. Haastevideot ovat suosittuja youtubessa, joten nuoret pääsevät kokeilemaan samaa. Palapelin rakennusidea on poimittu Kepelin hankkeen Palapeli-tehtävästä. Leikkimielisten haasteiden jälkeen voi nuorten kanssa siirtyä pohtimaan isompia haasteita elämässä.

Tavoitteet:

Harjoitella ryhmässä työskentelyä
Tehdä videokuvausta tutummaksi
Kasvattaa rohkeutta kokeilla, epäonnistua ja onnistua

Kuvaus: Harjoitus valmistellaan etukäteen tekemällä palapelit halutulla kuvalla. Käytimme palapelin aiheisiin kutakin haastetta kuvaavaa kuvaa. Sopivan kuvan voi ladata netistä tai sen voi piirtää itse. Kuvat tulostetaan ja laminoidaan. Sen jälkeen ne pilkotaan palapeleiksi. Harjoitus aloitetaan jakautumalla 4-5 hengen ryhmiin. Jokainen ryhmä saa palapelin palat, jotka kootaan tiimityönä pulpetin päälle. Valmiista palapelistä koostuu kullekin ryhmälle haasteaihe, esim. Waterbottle challenge. Eli jokaisella ryhmällä on eri aihe, jota he voivat arvuutella valmiista palapelistä. Haasteen idea käydään läpi, kun palapeli on saatu kasattua ja ryhmille annetaan ohjeet haasteen suorittamiseksi. Haasteet toteutetaan pareittain ja kuvataan videolle. Ryhmäläiset voivat hajaantua luokasta käytäville ja muihin tiloihin. Lopuksi kokoonnutaan sovittuun aikaan takaisin luokkaan käymään läpi, miten haastetehtävät sujuivat ja voidaan yhdessä katsoa videoita.

Huomioita ja kehittämisideoita: Haaste ja palapelitehtävien valmistelu ja suunnittelu vaati aikaa ja materiaaleja. Lähes kaikki nuorista keskittyivät tiiminä palapelin rakentamiseen. Nuoret eivät tässä vaiheessa vielä tienneet mitä palapeleistä muodostuu, mikä

auttoi pitämään kiinnostusta yllä. Palapelit olivat hieman eritasoisia, mikä oli hyvä, sillä ryhmät saivat palapelit hieman eri aikaan valmiiksi. Juuri sen verran, että pystyimme ohjeistamaan ryhmät yksitellen. Haastetehtävät olivat hauskoja ja nuoret lähtivät toteuttamaan niitä innostuneesti. Haastetehtävien ohjeistus annettiin suullisesti ja niihin olisi ehkä tarvittu enemmän esimerkinomaista näyttämistä tai ohjaajaa mukaan jokaiseen ryhmään. Emme olleet teknisesti miettineet miten kuvattuja haastevideoita voisi katsoa isolta screeniltä yhdessä, joten se jäi tekemättä, mutta nuoret näyttivät niitä toisilleen kännykältä. Tehtävän jälkeen nuoria voisi johdattaa puhumaan haasteista, millaisia haasteita elämässä voi kohdata ja miten ne eroavat näistä leikkihaasteista. Miten haasteisiin voi suhtautua ja miten niistä selvittää?

6.4.2 Motivaatiopuhuja (Hassan)

Tarkoitus: Videoblogaus, oman jutun löytäminen, identiteetti ja haasteet (lisäksi rasismi ja vihapuhe)

Yhdelle ohjauskerralle saimme mukaan Hassan Maikalin, joka on somalitaustainen artisti, tubettaja ja tuottaja. Hassanin kanssa oli tarkoitus tehdä videoblogausta tukevia harjoituksia ja rohkaista nuoria itsensä ilmaisuun. Hassanin videoblogi youtubessa on nuorten suosiossa ja pyysimme hänet mukaan vasta kun suunnittelimme harjoitteita videoblogauksen ympärille. Ryhmätoimintamme ei lopulta toteutunut videoblogauksen varaan, mutta halusimme hyödyntää Hassania roolimallina ja vertaistukena nuorille. Hassan on ennenkin käynyt puhumassa nuorille ja hän on tottunut esiintyjä, joten Hassanin osuutta oli hienoa seurata. Motivaatiopuhujan tai mentorin mukaan ottaminen tarjoaa nuorelle mahdollisuuden päästä lähemmäs haavettaan ja hän voi roolimallin avulla oppia pyrkimään kohti tavoitteitaan. Roolimalli tai mentori voi olla Hassanin tapaan tunnettu ja suosittu tai mentori voi olla jokin nuoren omaan kiinnostuksen kohteeseen liittyvä henkilö. Motivaatiopuhujan tai mentorin mukaan ottaminen antaa harjoitteisiin nimensä mukaisesti lisää motivaatiota ja kiinnostavuutta. Nuorelle on tärkeää nähdä ja kokea, että kaikilla on omat haasteensa ja tapansa selviytyä niistä.

Tavoitteet:

Tarjota nuorille esikuva tai samaistumisen kohde (Hassan)
 Tehdä videokuvausta tutummaksi
 Jakaa kokemuksia ja saada kuulla toisten kokemuksista

Kuvaus: Ensin Hassan esitteli itsensä, ja aloitti kertomalla videoblogaamisesta ja sen merkityksestä hänelle itselleen ja siitä miksi tekee sitä mitä tekee. Hassan näytti pätkiä omista videoistaan kerronnan ohessa ja tämän jälkeen luokka sai esittää Hassanille kysymyksiä. Hassan kertoi ensimmäisen tunnin päätteeksi kohtaamistaan haasteista ja käsittelee hyvin vaikuttavasti rasismia ja vihapuhetta. Lopuksi Hassan näytti erilaisia videoblogaajien tekemiä haastevideoita.

Huomioita ja kehittämideoita: Innostava puhuja sai nuoret kuuntelemaan ja viesti on voimakkaampi kun se tulee vertaiselta tai esikuvalta kuin meiltä ohjaajilta. Hassanin näyttämät omat videot rytmittivät esitystä hyvin. Nuoret eivät kovin aktiivisesti kyselleet Hassanilta kysymyksiä kun siihen tarjottiin tilaisuus, mutta nuoret kovasti kiittelivät Hassanian ja kuvauttivat itseään hänen kanssaan. Rasismi ja vihapuhe eivät olleet osana missään teemoistamme, mutta niiden käsittely identiteetin kautta (”voinko minä olla suomalainen kun olen somali?”) tuki itsetuntemuksen ja minäkuvan kehitystehtäviä. Videoiden katsominen omien videoiden tekemisen jälkeen oli hauskaa. Jos videoita olisi katsottu ennen omia haastevideoita ne olisivat ohjanneet liikaa ajattelua ja tekemistä ja asettaneet paineita.

6.4.3 Liikunnallinen toimintapäivä

Tarkoitus: Uuden kokeileminen, itsensä ylittäminen, itsetunnon paraneminen, mahdollisuus onnistumisen kokemuksiin, yhteinen kokemus

Liikunnalliseen toimintapäivään selvitimme useita vaihtoehtoja pakohuoneista sulkapalloon. Valitsimme käytännön syistä Tapanilan Erän jousiammunnan/seinäkiipeilyn. Toimintapäivän ideana oli päättää ryhmätoiminta kivaan yhteiseen tekemiseen. Yritimme hyödyntää toimintapäivää myös harjoitteiden tekemiseen, mutta se kaatui lopulta huonoon suunnitteluun ja aikatauluun. Nuorten vieminen eri ympäristöön ja yhdessä tekeminen on hyvä mahdollisuus luoda luottamusta ja nähdä nuorissa eri puolia ja vahvuuksia.

Tavoitteet:

Päästä tekemään jotain hauskaa ja toiminnallista ryhmän kanssa
Kokeilla uutta asiaa, joka voi olla haastavaakin
Luoda tilanne, jossa on mahdollisuus onnistumisen kokemuksille
Videokuvata jousiamuntaa/seinäkiipeilyä sekä haastatella kavereita

Tehtävä: Seinäkiipeily/jousiammunta

Haimme nuoret heidän koulustaan ja menimme yhdessä Tapanilan urheilukeskukseen. Paikan päällä kysyimme vielä uudelleen, ketä kiinnostaa mennä seinäkiipeilemään ja ketä jousiampumaan. Me ohjaajat jakaannuimme suhteessa osallistujamäärään eri toimintoihin. Ennen eri paikkoihin jakaantumista ohjeistimme nuoria ottamaan videota aktiviteeteista ja haastattelemaan kavereita, miltä toiminta tuntuu.

Huomioita ja kehittämisideoita: Alun perin tavoitteena oli antaa ryhmätapaamisten välille kotitehtävä, jossa kuvataan video uudesta kokemuksesta tai itseään kiinnostavaan aiheeseen liittyvä haastatteluvideo. Huomasimme kuitenkin jo aiemmin, etteivät nuoret tehneet antamiamme kotitehtäviä. Niinpä päätimme korvata kotitehtävän yhdistämällä sen liikuntapäivään. Aktiviteettien luonne oli sellainen, etteivät nuoret voineet kesken kaiken alkaa juurikaan kuvaamaan videoita, joten se osa suunnitelmasta jäi toteutumatta. Emme saaneet tapaamiskerralle tarpeeksi aikaa, eikä urheilukeskuksella toiminnan yhteydessä onnistunut ohjata omaa ryhmätoimintaa. Muutoin liikuntapäivä oli onnistunut kokemus ja opimme, että on tärkeää tutustua paremmin toimintamahdollisuuksiin vierailukohteessa.

Jos jousiampumisen/seinäkiipeilyn ympärille olisi halunnut työpajatyöskentelyä, siihen olisi pitänyt varata aikaa koululla ennen lähtöä. Jos liikunta-aktiviteettiin haluaisi reflektiovia harjoitteita mukaan, toiminnan rakennetta pitäisi muuttaa sopivammaksi. Liikuntapäivä oli kuitenkin nuorten mieleen ja kaikki lähtivät kokeiluihin rohkeasti mukaan. Myös yhdessä toimintapaikkaan matkustaminen on hyvä tilanne tutustua nuoriin enemmän.

7 Kotitehtävät

Kotitehtävät oli aluksi suunniteltu osaksi ryhmän harjoitteita. Aikataulusyistä ryhmä kesti kuitenkin vähemmän aikaa, joten siirsimme nämä harjoitukset kotitehtäviksi. Huomasimme kuitenkin, että vain yksi tai kaksi nuorta oli yrittänyt tehdä kotitehtäviä ja hekin olisivat kaivanneet enemmän tukea videokuvaukseen. Kotitehtävät on kuitenkin liitetty osaksi opinnäytetyötä jatkokeiluja ja -kehittelyä varten.

7.1 Tehtävä 1: Haaste & onnistuminen -videopäiväkirja

Ohjaajan valmistelut: Tämä tehtävä on kielellisesti haastavampi, joten on hyvä pohtia miten se kannattaa toteuttaa kohderyhmällesi. Keskeiset käsitteet, haaste ja onnistuminen on hyvä avata etukäteen. Ohjeistuksessa on hyvä huomioida, että ei rajoita tehtävää antamalla liian tarkkoja ohjeita tai esimerkkejä. Tehtävä tehdään itseä varten, joten nuori voi kertoa itsestään myös omalla kielellään. Tehtävää varten tarvitaan esimerkiksi kännykkä, jolla voi kuvata videoita. Tehtävää voi työstää jälkikäteen monella tapaa. Voi puhua videokuvaamisesta, tunteista tai jakaa tarinoita.

Tavoitteet:

Oppia tunnistamaan omia tunteita ja sanallistamaan niitä

Oppia tunnistamaan omia vahvuuksia ja voimavaroja

videokuvaamisen harjoittelu

Ohjeet nuorelle: Mieti jotain tapahtumaa elämässäsi, jonka oli sinulle haaste. Kuvaa kännykälläsi itsestäsi lyhyt video, jossa puhut kameralle ja kerrot tapahtumasta. Kuvaile lyhyesti mitä tapahtui, mitä ajattelit ja miltä sinusta tuntui? Kun nyt mietit tuota tapahtumaa, mitä ajattelet ja miltä sinusta tuntuu?

Mieti sen jälkeen jotain tapahtumaa elämässäsi, joka oli onnistuminen. Kuvaa kännykälläsi itsestäsi lyhyt video, jossa puhut kameralle ja kerrot tästä onnistumisesta. Kuvaile lyhyesti mitä tapahtui, mitä ajattelit ja miltä sinusta tuntui? Kun nyt mietit tuota tapahtumaa, mitä ajattelet ja miltä sinusta tuntuu?

Säilytä video seuraavalle tapaamiskerralle. Sinun ei tarvitse näyttää videoita muille, mutta jos haluat voit jakaa videon. Keskustelemme videoiden kuvaamisesta ryhmässä.

7.2 Tehtävä 2: Jatka lauseita -videopäiväkirja

Ohjaajan valmistelut: Tätä tehtävää varten voi sopia tietyt aiheet, mistä tullaan kertomaan harjoituksessa tai valmistella runsaasti esimerkkilauseita, jotka tulostaa ja leikkaa erillisille lapuille ja antaa nuorten valita niistä kolme. Esimerkkilauseita:

Olen tyytyväinen itseeni, koska...

Vielä joskus matkustan...

Suurin unelmani on...

Tänä vuonna aion...

Tavoitteet:

Videokuvauksen harjoittelu

Itsestä kertominen

Lauseet voivat liittyä johonkin teemaan tai toimia esimerkiksi kieliharjoituksena. Huonosti suomea osaaville maahanmuuttajille on hyvä valita hyvin yksinkertaisia lauseita ja tarvittaessa toteuttaa tehtävä ohjatusti. Kun harjoitukseen ottaa videokuvauksen mukaan, se toimii hyvänä lämmittelyharjoituksena itsestä kertomiseen.

Ohjeet nuorelle: Valitse kolme lausetta ja jatka niitä kertomalla itsestäsi. Kuvaa tehtävä videolle kännykälläsi.

7.3 Tehtävä 3: Uusi kokemus -videopäiväkirja

Ohjaajan valmistelut: Tässä tehtävässä pitää olla videokuvaus jo sujuvaa. Tehtävää voi muokata omien tarpeiden mukaan. Ideana on se, että nuori saa jonkinlaisen uuden kokemuksen ja kuvaa videolle tuntemuksiaan kokemuksen aikana tai sen jälkeen. Kokemus voi olla vaikka jonkin uuden lajin kokeilua, uuden ruoan maistamista tai tutustumista uuteen ihmiseen, esimerkiksi kiinnostavan alan ammattilaisen tapaaminen ja haastattelu. Ohjaaminen ja tukeminen sekä mahdollistaminen ovat tehtävässä tärkeässä osassa.

Tavoitteet:

Heittäytyminen ja onnistuminen

Videokuvaus

Omien tunteiden sanoittaminen

Voimavarojen löytäminen

Ohjeet nuorelle: Sinun tehtäväsi on nyt kokeilla jotain uutta. Mieti jokin asia, mitä olet aina halunnut kokeilla. Raportoi videolle mitä olet menossa tekemään ja miltä sinusta tuntuu, jännittääkö, oletko innoissasi? Voit myös kuvata tapahtumia kokemuksen aikana. Kokemuksen jälkeen kerro videolle mitä tapahtui ja mitä koit? Miltä sinusta nyt tuntuu?

8 Arviointi

Päätimme etukäteen, miten tulemme toteuttamaan arviointia ja pohdimme pitkään erilaisten arviointimenetelmien käyttöä. Tulimme siihen lopputulokseen, että kirjallisen arvioinnin keräämiseen käytetty aika ja vaiva ei olisi näin pienimuotoisessa ja lyhytkestoisessa ryhmätoiminnassa sen arvoista, että sitä kannattaisi kerätä. Kirjallisen arvioinnin kerääminen olisi kuluttanut jo ennestään rajoitettua aikaa, jonka saimme ryhmätoiminnalle. Suuri haaste olisi ollut myöskin ratkaista miten nuorten kielitaidolla olisi voitu kerätä palautetta tarkoituksenmukaisesti. Ajattelimme, että pelkkä ”oli kivaa tai oli tylsää” -palautte ei kertoisi meille erityisen paljon siitä mikä harjoitteissa oli toimivaa ja miten harjoitteet vaikuttivat nuoriin. Kysymysten olisi siis täytynyt olla monipuolisia ja kielellisesti vaativampia, jotta niillä olisi saatu kerättyä tarkoituksenmukaista tietoa. Ryhmän koko oli myös sen verran iso (16-20 henkilöä) että olisi ollut vaikea ohjaamalla tukea kirjallista palautteen antoa. Samoista edellä mainituista syistä emme myöskään tehneet ennakkokartoitusta nuorten tilanteesta. Ennakkokartoitus olisi ehdottomasti pidempiaikaisessa työskentelyssä hyvä lähtökohta ja antaisi arvokasta tietoa toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kepeli-hankkeesta molemmille tutut toiminnalliset arviointimenetelmät jätimme myös niin ikään hyödyntämättä, sillä päättelimme, että emme saa niillä riittävän luotettavaa ja tarkoituksenmukaista tietoa. Tällaisia toiminnallisia arviointimenetelmiä ovat esimerkiksi kädellä näyttäminen, että kuinka paljon väite vastaa omaa kokemusta (paljon - käsi korkealle vai vähän - käsi alemmas) tai keholla näyttäen: siirrytään kehällä kohti keskipistettä, jos on ollut erityisen mukavaa tai jäädään taemmas, jos taas ei. Ajattelimme, että nuoret ovat erityisen alttiita ryhmäpaineelle, joten on todennäköistä, että muiden vastaukset vaikuttavat yksittäisen nuoren vastaukseen. Toisaalta toiminnalliset arviointimenetelmät eivät myöskään anna kovin yksityiskohtaista tietoa, mikä osa harjoitteista oli toimivaa, ja yksityiskohtaiset kysymykset olisivat edellyttäneet hyvää kielellistä ymmärtämistä. Toiminnallisissa harjoitteissa on se hyvä puoli, että muut näkevät arvioinnin ja siten vahvistavat yhteistä kokemusta tilanteesta. Tämä toimii yleensä ryhmähenkeä vahvistavana, joten pidempään jatkuvassa ryhmätoiminnassa olisimme ehkä valinneet toiminnallisia arviointimenetelmiä.

Päätimme käyttää opinnäytetyötä tehdessämme havainnointia ja itsereflektointia arvioinnin välineinä. Pyrimme jokaisena ryhmätoimintakertana havainnoimaan sensitiivisesti nuorten reaktioita, osallistumisinnostusta ja harjoitteiden onnistumista. Kiinnitimme

huomiota myös ilmapiiriin, ryhmän jäsenten välisiin suhteisiin ja kielitaidon merkitykseen osallistumisessa. Pidimme meidän ohjaajien kesken jokaisen ohjauskerran jälkeen arviointikeskustelun, jossa kirjasimme ylös tekemämme havainnot, saamamme palautteen ja niiden pohjalta syntyneet kehitysehdotukset.

8.1 Ryhmätoiminnan tavoitteiden arviointi

Päätutkimuskysymysten lisäksi jokaiselle harjoitteelle asetettiin useampia ”kevyttavoitteita”, jotka auttavat suuntaamaan harjoitteiden ohjaamista oikeaan suuntaan ja antavat lukijalle käsityksen mitä ajatuksia harjoitteen takana on. Näiden alatavoitteiden tarkoitus on kertoa, millaista vaikutusta harjoitteella tavoitellaan. Tässä osiossa käymme läpi teemoittain, miten harjoitteet vastasivat näihin alatavoitteisiin. Käytännölliset seikat harjoitteiden toteutukseen liittyen on kuvattu jo harjoitteiden yhteydessä, joten tässä arvioimme vain harjoitteiden ”näkömätöntä” osaa eli lähinnä vaikuttavuutta. Vaikuttavuutta arvioimme havaintojen ja palautteen pohjalta.

Ensimmäisessä teemapaketissa käsitellään omaa elämää tarinana ja ajallisena jatkumona menneestä tulevaan. Tavoitteet liittyvät oman elämän hahmottamiseen ja oman historian ymmärtämiseen ja sitä kautta itsetuntemuksen lisäämiseen. Tulevaisuusjana-harjoitteessa on tavoitteena myös suunnitella tulevaisuutta. Omasta elämästä kertominen auttaa nuoria myös tutustumaan toisiinsa paremmin. Janatehtävien avulla nuoret osasivat kertoa elämästään konkreettisia asioita. Ajallinen hahmottaminen edellytti länsimaista lineaarista aikakäsitystä, joka tuntui avautuvan eri taustaisille nuorille melko hyvin. Tutustumiseen tehtävä sopi hyvin, sillä nuoret kiinnostuivat toistensa tarinoista. Koimme, että suurin hyöty tulevaisuuden suunnitteluun janatehtävistä olisi saatu, jos niiden parissa olisi ehditty työskennellä monipuolisemmin. Itsetuntemuksen lisääntyminen ja tehtävien vaikuttavuus jää olettamukseksi. Voimme ajatella, että janan avulla nuori sai yhden työkalun oman elämänsä tarkasteluun. Oman elämän pohtiminen ja ylös kirjaaminen on mahdollistanut sellaisten ajatusprosessien käynnistymisen, jotka johtavat itsetuntemuksen lisääntymiseen.

Toisessa teemassa käsitellään identiteettiä ja minuutta. Tavoitteena Monet minät-harjoitteessa on rakentaa identiteettiä ja lisätä itsetuntemusta pohtimalla omia ominaisuuksia ja käsityksiä itsestä omin ja muiden silmin. Tämäkin tehtävä on sellainen, että pysymme vain olettamaan ja havainnoimalla päättelemään, että nuorten oma pohdinta he-

rää ja he alkavat työstää käsityksiä itsestään. Eräs ryhmän nuori piirtää upeat kuvat itsestään, jossa hän kuvaa itsensä vanhaksi ja nuoreksi. Hän selittää, että se kuvaa kokemusta siitä miten muut häneen suhtautuvat verrattuna siihen, miten hän itse kokee itsensä. Vanhemmat odottavat häneltä vastuullisuutta ja pienempien sisarusten hoitamista, mutta hän itse tahtoi viettää aikaa kavereiden kanssa ja pitää hauskaa. Monen nuoren kohdalla tehtävässä todella tulee esiin tällaisia ristiriitaisuuksia, joita olikin tarkoitus etsiä. Yksi nuorista ei selvästi pysty asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan itseään ulkopuolelta. Toisille harjoite siis selvästi toimii paremmin kuin toisille. Fiiliskortti-harjoituksessa tavoitteena on tutusta ja herätellä tunnesanastoa ja itsestä kertomista. Harjoitus selvästi vapauttaa ilmapiiriä ja nuoret ovat erittäin kiinnostuneita ymmärtämään sanojen merkityksiä ja miten niitä voisi käyttää. Harjoituksen avulla saa myös hyvin selville nuorten luonne-eroja ja suomen kielen tasoa, joka helpottaa ohjaamista jatkossa. Se siis auttoi ohjaajien ja nuorten tutustumisessa ja aktivoi nuoria osallistumaan.

Kolmannessa teemassa aiheena on ammatinvalinta ja tulevaisuuden suunnitelmat. Tavoitteena on oppia tunnistamaan itsessään ammatinvalinnan ja työnhaun kannalta tärkeitä ominaisuuksia, saada lisää tietoa ammasteista, ymmärtää työhaastattelutilannetta ja valmistautua siihen. Lisäksi työhaastattelu-simulaatiossa on mukana videokuvauksen elementti, jossa tavoitteena on oppia videotilanteesta. Työhaastattelun workshopissa kävimme avointa dialogia nuorten kanssa, joten suoria havaintoja oli helppo tehdä. Herättimme nuorten omaa pohdintaa ja vastausten ja reaktioiden avulla huomasimme, että nuoret aidosti hyötyivät harjoitteesta. He tuntuivat ymmärtävän paremmin keskustelun jälkeen työnantajan näkökulmaa ja olivat kiinnostuneita kuulemaan muiden näkemyksiä. Työhaastattelusimulaatiossa oli helppo huomata, että mitä toiminnallisempi ja konkreettisempi harjoite oli, sitä enemmän nuoret tuntuivat saavan harjoitteesta irti. Videotallenteen katsominen tarjosi mahdollisuuden nuorelle nähdä itsensä tilanteessa ja oppia sitä kautta itsestään lisää. Työhaastattelusimulaatiossa nuoret pääsivät haastattelijan ja työnhakijan rooliin. Nuoret olisivat halunneet jatkaa simulaatiota eri rooleissa, joten päätelimme, että tehtävä oli hauska ja hyödyllinen. Voidaan myöskin todeta, että harjoituksessa oppi kertomaan itsestään jännittävässä tilanteessa. Muutamalle nuorelle videokameran edessä esiintyminen oli todella jännittävää ja he vaativat paljon suostuttelua. Eräs nuori suostui juuri ja juuri mukaan ja halusi keskeyttää pitkin harjoituksen, mutta hänet saatiin puhuttua aina uudestaan mukaan. Oli mahtava onnistuminen sekä meille ohjaajille, että nuorelle itselleen, kun hän uskalsi osallistua. Ehkä seuraavalla kerralla heittäytyminen epä mukavuusalueelle on hänelle aavistuksen helpompaa.

Neljännessä teemassa aiheena oli haasteiden voittaminen ja motivoituminen toimintaan. Harjoitteet olivat hauskoja, monipuolisia ja aktivoivia. Palapeli-haasteessa ja liikuntapäivän tavoitteena oli harjoitella ryhmätyöskentelyä, saada rohkeutta kokeilla, luoda mahdollisuus onnistua ja kokeilla uutta ja tehdä videokuvausta tutummaksi. Nuoret toimivat ryhmässä innokkaasti ja tarttuivat reippaasti haasteisiin. Jokainen palapelihaaste kuvattiin, joten nuoret pääsivät harjoittelemaan videokuvausta. Liikuntapäivässä kaikki olivat todella innokkaasti mukana ja iloinen puheensorina kertoi onnistuneesta tapahtumasta. Moni kokeili jousiammuntaa tai seinäkiipeilyä ensimmäistä kertaa, ja toimintaa kommentoitiin mukavaksi ja hauskaksi. Videokuvauksen ja toiminnan reflektointi ei onnistunut liikuntapäivässä. Motivaatiopuhuja Hassan Maikalin käynnille asetimme tavoitteeksi tarjota nuorille esikuvan ja samaistumisen kohteen ja jakaa kokemuksia. Samalla tarkoitus oli tehdä videokuvausta tutummaksi, sillä Hassan on videobloggaaja. Hassanin käynti oli nuorten mieleen ja he olivat todella vaikuttuneita Hassanin esityksestä. Hassan osasi puhua innostavalla ja mielenkiintoisella tavalla omista haasteistaan ja ehkä tarjosi sitä kautta nuorille mahdollisuuden pohtia omaa elämäänsä ja asennoitumista siihen. Hassan kertoi laajasti videokuvaamisesta ja sen merkityksestä itselleen. Hän myös puhui suomalaisuudesta ja kokemastaan rasismista ja vihapuheesta. Vaikutti siltä, että Hassanin käynti oli inspiroiva ja mahdollisti nuorille positiivisen esikuvan ja samaistumisen kohteen. Jotkut nuorista halusivat ottaa yhteiskuvia Hassanin kanssa ja monet kiittelivät paljon puheenvuoron jälkeen.

Arvioimme jokaisen ryhmätapaamisen jälkeen toimintaa seuraavien näkökulmien kautta:

Miten harjoitteiden toteutus onnistui?

Miten nuoret saatiin mukaan?

Miten tavoitteet toteutuivat?

Pysyttiinkö aikataulussa?

Mikä meni pieleen?

Mitä opimme?

Miten harjoitetta voisi kehittää?

Miten harjoitetta voisi jatkaa, täydentää ja soveltaa?

Näiden apukysymysten pohjalta arvioimme toiminnan onnistumista ja kehittämisehdotuksia, joita esittelimme harjoitteiden kohdalla.

8.2 Havainnointi ja palaute osana arviointia

Osan harjoitteista toteutimme workshop-tyyppisesti niin, että eri työpajat tapahtuivat samanaikaisesti ja pienryhmät kiersivät workshopista seuraavaan. Workshop-toteutus oli erittäin onnistunut. Se mahdollisti tehokkaan ajankäytön ja työskentelyn pienemmissä ryhmissä. Eri aiheisiin keskittyvät workshopit samana päivänä myös virittävät ohjattavia tunnistamaan teemojen välisiä yhteyksiä ja ajattelemaan asioita eri näkökannoilta. Workshop-päivänä toteutimme kolme eri teemaa: työhaastattelu, unelma-ammatti ja tulevaisuusjana. Tehtävät olivat hyvin erilaisia, mutta keskittyivät saman aiheen eri puoliin eri tavoin käsiteltynä. Muut harjoitteet vedimme yhdessä kahden ohjaajan voimin koko luokalle, aina välillä kuitenkin pienryhmiin jakautuen. Pienemmällä ryhmäkoolla harjoitteista voisi saada enemmän hyötyä.

Saimme ja kysyimme nuorilta jatkuvasti palautetta kaikkien harjoitteiden kohdalla. Kysyimme palautetta osana ohjausta ja osallistamista sen sijaan, että olisimme järjestäneet varsinaista palautekeskustelua tuokion päätteeksi. Kysymällä tuntemuksia ja mielipidettä ohjaustilanteessa, saimme nuorelta luotettavan sen hetkisen arvion onnistumisestamme. Palaute oli usein positiivista, esimerkiksi ”oli kivaa”. Viimeisellä ryhmätapaamisella keskustelimme nuorten kanssa harjoitteista ja keräsimme suullisesti palautetta. Emme saaneet nuorilta kovin monipuolisia vastauksia eivätkä nuoret tuntuneet muistavan kaikkia harjoitteita mitä tehtiin. Vastaukset olivat hyvin samankaltaisia, ”oli kivaa” ja ”opin uutta”. On myös mahdollista, että nuorten kielitaito rajoitti palautteen antamista. Eniten nuorten mieliin oli jäänyt Hassanin tapaaminen ja liikuntapäivä.

Huomasimme, että nuoret pohtivat elämäänsä harjoitteiden avulla. Harjoitteita tehdessä nuoret jakoivat itselleen tärkeitä kokemuksia menneisyydestä, suuntautuivat tulevaisuuteen ja tutustuivat toisiinsa paremmin. Toiminnallinen lähestymistapa sekä vertaisryhmäläisten tuki pitivät kiinnostusta yllä ja keskusteluissa syntyi uusia, erilaisia ajatuksia ja ideoita. Kokemusten jakaminen loi luottamuksen ilmapiiriä. Samalla ohjaajana oli helppo tulla lähemmäs ryhmäläisiä jakamalla omia kokemuksiaan vastaavista elämäntilanteista. Keskustelun ohjaaminen välillä yllättävän vaikeaa, vaikka tarkoituksella jaoimmekin luokan aina pienempiin ryhmiin. Tasavertaisen keskustelun synnyttämisessä ohjaajan rooli oli tärkeä, toisia täytyy hillitä ja toisia kannustaa. Myös puheen sisältöä oli välillä ohjattava takaisin aiheeseen tai syvemmälle siihen.

Yksilöllinen kohtaaminen on haastavaa viiden viikon ja muutamien työpajojen aikana. Luottamuksellisen suhteen luominen vaatisi pitkäkestoisempaa työskentelyä. Joidenkin nuorten oli helppo luottaa meihin nopeasti, he lähestyivät meitä välitunnilla ja pyysivät tukea ja neuvoa itselle tärkeisiin asioihin. Toisaalta taas jotkut ujommista nuorista uskaltautuivat kannustamisen ja vakuuttelun jälkeen heittäytymään harjoituksissa, mikä loi yhteistä onnistumisen kokemusta ja lähensi nuoria keskenään mutta myös ohjaajien kanssa. Luottamuksen merkitys voi korostua etenkin syrjäytyneiden nuorten kohdalla, joten sen syntymiselle pitäisi varata aikaa.

Videokuvauksen hyödyntäminen ei toteutunut siinä laajuudessaan kuin olimme suunnitelleet, mutta saimme arvokasta lisätietoa, miten videokuvausta voisi harjoitteiden yhteydessä hyödyntää. Alkuperäinen ajatus hyödyntää videoblogausta itsereflektion välineenä kirjoittamisen tapaan voisi toimia sellaisella kohderyhmällä, joka on erityisesti kiinnostunut videoblogaamisesta ja ehkä tottunut käyttämään videokuvausta itsestä kertomiseen. Luotimme liikaa siihen, että ”kaikki” tai ainakin ”useimmat” nuoret ovat katsoneet videoblogaajia ja kuvanneet itseään sosiaaliseen mediaan. Näin ei kuitenkaan ollut meidän ryhmässämme. Nuoret olivat jonkin verran tutustuneet aiheeseen, mutta hyvin monelle itsensä kuvaaminen oli iso haaste. Kokemattomammille videokuvaukseen on hyvä tutustua helpoilla harjoitteilla eli ns. lämmittelytehtävillä, joita meillä ei ollut riittävästi.

Videokuvaus oli alkukankeuksista huolimatta kiva lisä harjoitteisiin. Videokuvaustaidon harjoittelu oli hyödyllistä itsessään, sillä esimerkiksi video-cv:llä on suurempi huomioarvo työnhaussa. Nuoret myös oppivat, että videokuvauksen avulla voi harjoitella esiintymistä ja reflektoida ajatuksia ja tunteita. Videokuvauksella oli myös kiinnostavuusarvoa. Kun keräsimme aina ohjaustuokion alussa kännykät pois, saimme nuorten huomion. Kun aloitimme tehtävän, kännyköitä sai hyödyntää ja onnistuneita otoksia jakaa muille, se auttoi ylläpitämään motivaatiota ja innostusta. Leikkimielisessä haasteharjoituksessa nuoret kuvasivat toisiaan ja saivat pitää hauskaa.

Videokuvauksessa on hyvä huomioida mahdolliset tekniset, kielelliset ja eettiset haasteet. Nykyisin useimmilla nuorilla on sellainen älypuhelin käytössään, jossa on videokuvaustoiminto. Se on yleensä hyvin helppo ja intuitiivinen käyttää. Videokuvaus vie kuitenkin paljon muistitilaa, jota kaikilla ei puhelimissa ole. Myös videoiden julkaisemisessa ja jakamisessa voi olla teknisiä seikkoja mietittävänä. Eettiseltä kannalta on hyvä sopia etukäteen, mitä voi kuvata ja kenelle kuvia voi jakaa. Itsereflektointi ja osa videotehtävistämme oli kielellisesti haastavampia. Videokuvaus kuitenkin mahdollistaa elekielen

käytön ja tarvittaessa nuoret tekivät tehtävät omalla äidinkielellään. Huomasimme, että monelle nuorelle videokuvaus oli voimaannuttavaa epäonnistumisen harjoittelua. Korostimme, että virheet kuuluvat harjoitukseen eikä tärkein seikka ole onnistua virheettömästi vaan uskaltaa kokeilla. Kun nuoret olisivat halunneet kuvata video-otoksia alusta virheiden sattuessa, kannustimme jatkamaan epätäydellisyydestä huolimatta.

Tehtävissä on hyvä kiinnittää huomiota myös haasteisiin toiminnallisten menetelmien käytössä. Suomalainen varhaiskasvatus ohjaa lapsia pienestä pitäen käsillä tekemisen pariin, oli niihin taipumusta tai ei. Muualla kasvaneilla ei välttämättä ole samanlaista kokemusta piirtämisestä ja askartelusta itsensä ilmaisun välineinä. Ohjaajan on tuettava ja tarvittaessa orientoitava tehtävien pariin, joissa muun muassa piirretään. Piirtämiseen voi keksiä erilaisia lämmittelytehtäviä, esimerkiksi: piirtäkää ryhmänä ihmisen hahmo. Yksi piirtää kädet, yksi pään, yksi vartalon jne. Toiminnallisista harjoitteista näytteleminen ja palapelihaaste-harjoitteen haastetehtävät vaikuttivat olevan nuorille helpoimpia ja innostavimpia. Niissä suomen kielen osaaminen ei ollut niin tärkeässä osassa, mikä loi matalamman kynnyksen osallistua ja heittäytyä.

. Tutkimuskysymyksiä meillä oli kaksi:

1. Minkälaisilla harjoitteilla tulevaisuustyöskentelyä voidaan tukea maahanmuuttajanuorten ryhmätoiminnassa?
2. Miten videokuvausta voidaan hyödyntää toiminnallisissa harjoitteissa?

Saimme testattua seitsemää erilaista harjoitetta ja lisäksi suunnittelimme kolme kotitehtävää, jotka jäivät testattavaksi mahdollisessa jatkokehittelyvaiheessa. Videokuvausta hyödynnettiin kolmessa tehtävässä ja sitä oli tarkoitus hyödyntää toteuttamatta jääneissä kotitehtävissä. Saimme opinnäytetyön puitteissa kerättyä paljon arvokasta kokemustietoa ohjaamisesta, harjoitteista ja videokuvauksen hyödyntämisestä. Kokemuksemme perusteella voimme sanoa, että hyvin suunnitellut toiminnalliset harjoitteet voivat olla hyödyllisiä ja tukea maahanmuuttajien tulevaisuuden suunnittelua. Erityisesti käytännönläheinen ja konkreettinen työskentely voi olla nuorille mielekkäintä, kun kielitaito on vielä puutteellinen vaikeampiin tehtäviin syventymiseen. Tavoitteellinen tulevaisuustyöskentely toiminnallisten harjoitteiden muodossa vaatisi pitkäjänteistä työskentelyä ja havainnointia, jotta vaikuttavuudesta voitaisiin varsinaisesti tehdä johtopäätöksiä suuntaan tai toiseen. Toiminnallisuus on näiden kokemuksiemme perusteella kuitenkin nopea väylä

nuorten innostamiseen ja luottamuksen herättämiseen. Yhteinen hauska ja käytännönläheinen toiminta auttaa ohjaajan ja ohjattavan tutustumista ja luottamussuhteen syntymistä. Se auttaa myös ilmapiirin ja ryhmähengen luomisessa. Näitä nuoria oli helppo motivoida toimintaan, mutta toisenlaisen kohderyhmän kanssa tekemisen mielekkyys varmasti korostuu.

Videokuvauksen hyödyntämisestä saimme paljon hyvää tietoa. Videokuvaus mahdollistaa toimintaa ja toiminnan refleктоimista uudella tavalla. Näemme paljon mahdollisuuksia hyödyntää videokuvausta osana toiminnallisia harjoitteita. Koemme, että videokuvauksen mahdollisuudet ovat paljon monipuolisemmat kuin mitä itse pääsimme kokeilemaan. Videokuvausta voisi käyttää esimerkiksi omasta elämästä kertomiseen, ammatteihin tutustumiseen ja oman tulevaisuuden visiointiin. Videokuvaamiseen orientoituminen vaatisi myös enemmän aikaa, jotta siihen voisi syventyä ja hyöty olisi merkittävämpi.

9 Pohdinta

Ryhmä, jolle vedimme harjoitteita, oli ensimmäinen R3:n järjestämä ryhmä Motiivi-hankkeen puitteissa. Näin ollen meillä ei ollut aikaisempaa tietoa ryhmien toiminnasta. Ryhmän kokoaminen oli R3:n vastuulla ja heidän oli vaikea tavoittaa oikeaa kohderyhmää. Aloittamisen haasteet yllättivät sekä meidät että R3:n työntekijän. Tästä syystä ryhmän aloitus siirtyi useampaan otteeseen ja ensimmäinen ryhmä toteutettiin yhteistyössä Vantaan Aikuisopiston kanssa. Näin ollen kohderyhmä ei vastannut alkuperäistä Motiivi-hankkeen tavoitetta saada mukaan syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhassa olevia, jotka ovat opintojen ja työelämän ulkopuolella.

Harjoitteita suunnitellessamme yritimme pitää mielessä sekä alkuperäisen kohderyhmän että sen ryhmän, jolle teimme harjoitteita. Pohdimme kuitenkin, kun työskennellään syrjäytyneiden nuorten kanssa, tavoittamisen lisäksi on oma haasteensa saada nuoret sitoutumaan ryhmän toimintaan. Onko syrjäytyneitä nuoria edes mahdollista auttaa kovin lyhytkestoisella ryhmätoiminnalla ja voidaanko aidosti toimivia menetelmiä kehittää tällaisina lyhyinä projekteina? Uskomme, että monet syrjäytyneet nuoret tarvitsisivat pitkäkestoisesta työskentelystä tuttujen ohjaajien kanssa, jotta luottamus ja motivaatio heräisivät tavoitteelliseen tulevaisuustyöskentelyyn. Toiminnallisuus on mahdollisuus, jota kannattaa hyödyntää, mutta lähtökohtaisesti olisi ensin saatava nuoret paikalle tai vaihtoehtoisesti kehitettävä toimintamalli, jossa toiminta tuodaan nuorten luo.

Meidän ryhmämme oli sitoutettu koulun kautta osallistumaan, joten meidän ei tarvinnut miettiä, miten innostamme ryhmäläiset mukaan toimintaan. Meidän ei myöskään tarvinnut huomioida ryhmänmuodostuksen eri vaiheita tai erityisesti tukea ryhmäprosesseja, sillä ryhmä oli ollut jo olemassa ennen meidän mukaantuloa. Pyrimme jokaisessa harjoitteessa huomioimaan ryhmädynamiikan ja tukemaan ohjauksen avulla jokaisen osallistumista harjoitteisiin. Lähes jokaisessa tehtävässä jaoinme luokan pienryhmiin siten, että kaikilla kerroilla muodostuisi erilainen ryhmän kokoonpano. Tiukasta aikataulusta johtuen harjoitteidemme ja ohjauksetojemme suunnitelmat olivat täysin meistä ohjaajista lähtöisin. Antamalla tilaa nuorten osallisuudelle toiminnan suunnittelussa voidaan herätellä sisäistä motivaatiota ja päästä vielä lähemmäs tavoitteita. Etenkin henkilökohtaisessa ohjauksessa mahdollisuudet suunnitella toimintaa nuoren kanssa ja nuoren omista tavoitteista ja lähtökohdista käsin ovat paremmat kuin isossa ryhmässä.

Pohdimme jälkikäteen maahanmuuttajanuoren määritelmää ja miten maahanmuuttajuus vaikuttaa kohderyhmässä. Motiivi-hankkeen hankekuvauksessa ja useissa lähdemateriaaleissa puhutaan maahanmuuttajanuorista sekä maahanmuuttajataustaisista nuorista. Maahanmuuttajanuoren olettaa sananmukaisesti viittaavan nuoreen, joka on itse jossain vaiheessa elämää muuttanut Suomeen toisesta maasta. Maahanmuuttajataustainen voi kuvata maahanmuuttajanuorta mutta myös maahanmuuttajalle Suomessa syntynyttä nuorta eli toisen sukupolven maahanmuuttajaa.

Ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajanuorilla on erilaiset lähtövalmiudet ja sen seurauksena myös erilaiset tavoitteet ja haasteet koulutukselle ja työllistymiselle. Suomeen nuoruudessa tai aikuisuuden kynnyksellä muuttaneet joutuvat kamppailemaan enemmän kielen oppimisen ja uuteen yhteiskuntaan sopeutumisen kanssa. Suomessa maahanmuuttajavanhemmille syntyneet nuoret osaavat suomen kieltä aivan eri tasolla ja lisäksi ovat kasvaneet suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa, jolloin niiden opetteluun ei tarvitse käyttää voimavaroja. Toinen sukupolvi pärjää useilla mittareilla paremmin: menestyy paremmin koulussa, pääsee paremmin työmarkkinoille ja on tulotasoltaan parempi. Eroista huolimatta ryhmällä on paljon samankaltaisia kokemuksia heikompaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen asemaan liittyen. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013: 97-98.) Maahanmuuttajanuoren kokemusmaailmaa avasi motivaatiopuhuja Hassan Maikal, joka nosti hienolla tavalla esille rasismien ja vihapuheen sekä suomalaisuuden identiteetin, vaikka näitä teemoja emme etukäteen suunnitelleet käsittelevämme. Yhteiskunnan toiminnoista ulkopuolisista (eivät opiskele, eivät käy töissä, eivät ole ilmoit-

tautuneet työttömiksi työnhakijoiksi) maahanmuuttajataustaiset ovat yliedustettuina tilastoissa: 15-29 -vuotiaista "ulkopuolisista" heitä oli joka neljäs vuonna 2011. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013: 97-98.)

Myös näiden kahden ryhmän identiteetin muodostumiseen vaikuttavat eri tekijät. Suomeen muuttaneet ovat todennäköisesti jo omaksuneet kotimaansa kulttuurin ja joutuvat tänne tullessaan muovaamaan identiteettiään vanhan kulttuurin törmätessä uuteen ympäristöön. Toisen sukupolven maahanmuuttajat kasvavat jo pienestä pitäen kahdessa kulttuurissa, kotona yhden ja päiväkodissa tai koulussa toisen. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013: 97-98.) Vastaisuudessa ryhmiä kootessa tulisi määritellä, onko tavoitteena ohjata ensimmäisen vai toisen sukupolven maahanmuuttajia, sillä heillä on erilaiset valmiudet ja tarpeet. Esimerkiksi ensimmäisen sukupolven muuttajia tulee erityisesti ohjata navigoimaan suomalaisessa koulutusjärjestelmässä, kun taas toisen sukupolven nuoria voi joutua enemmän tukemaan eri kulttuureista tulevien odotusten ristiaallokossa.

Opinnäytetyömme suurimmaksi haasteeksi muodostuivat jatkuvasti muuttuvat aikataulut. Jouduimme usein muokkaamaan suunnitelmaa 1-2 päivää ennen, sillä koulun puolesta aikataulut vaihtuivat äkillisesti. Paineessa syntyi yksinkertaistettuja suunnitelmia, joista karsiutui turhat mutkat pois. Huomasimme, että on hyväkin jättää tilaa tilanteiden ja ryhmän luontaiselle etenemiselle. Kiireessä jätetään enemmän tilaa myös improvisoinnille toiminnassa, mikä vähentää suunnitelmien jäykkyyttä. Kun ryhmien kokoontumiskerrat jäivät suunniteltua harvemmiksi ryhmän alettua myöhemmin, yritimme siirtää osan harjoitteista kotitehtäviksi. Huomasimme kuitenkin nopeasti, että nuoret eivät tehneet kotitehtäviä. Tähän arvelemme syyksi sen, että ne kuitenkin oli suunniteltu alun perin tehtäväksi ohjattuna, joten ne olivat liian vaikeita yksin toteutettavaksi tässä ryhmässä. Välillä jouduimme siis improvisoimaan ja karsimaan tavoitteitamme aikataulujen puitteissa.

Aikatauluongelmista huolimatta suunnitelmamme toimivat hyvin ja harjoitteiden sisällä aikatauluista onnistuimme pitämään hyvin kiinni. Monesti tuli tunne, että aiheesta olisi voinut jatkaa vielä pitkäänkin tai toisella kerralla, mutta se kertoi mielestämme vain siitä, että harjoitteet pureutuivat tärkeisiin teemoihin. Saimme kaiken kaikkiaan harjoitteista ja ryhmästä paljon hyödyllistä kokemustietoa jatkokehittelyä varten.

Lähteet

Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa 2005. Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.): Polkuja ja poikkeamia - Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuoristotutkimusseura. 7-32.

Alitolppa-Niitamo, Anne & Leinonen, Elina 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, Anne & Fågel, Stina & Säävälä, Minna (toim.): Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneiden kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto. 96-113.

Anttila & Eronen & Kallio & Kanninen & Kauppinen & Paavilainen & Salo 2007. Persoona 2 Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Arvonen, Anu & Katva, Liisa & Nurminen, Anne 2000. Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Curwin, Richard L. 2010. Motivating Urban Youth. Reclaiming Children and Youth 19/2010. 35-39.

Heiskanen, Tuula & Hiisijärvi, Seija n.d. Toiminnalliset menetelmät. Verkkojulkaisu. <<http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>> Luettu 13.9.2018

Hilli, Petri & Ståhl, Timo & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina 2017. Syrjäytymisen hinta - case investoinnin kannattavuuslaskemasta. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 82 (2017):6. 663-675. Luettavissa: <https://media.sitra.fi/2018/01/10105537/yp1706hilliym.pdf>

Joki, Sirpa 2013. Opinto-ohjaus ja myöhään Suomeen muuttaneet nuoret aikuisten perusasteella. Teoksessa Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.): Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus. 237-247.

Järvinen, Tero 2001. Koulutusjärjestelmän yksilöllistyminen ja valinnan vapaus. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.): Aikuisuuden pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura & Stakes. 60-69. Saatavilla verkossa <https://tietoanuurista.fi/wp-content/uploads/2013/09/elinolot_vuosikirja_2001.pdf>

Kalliola, Tiina & Kurki, Arja & Salmi, Marjaana & Tamminen-Vesterbacka, Tutta 2010. Matkalla Ohjaajuuteen. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa / Kirjapaja.

Karjalainen, Anna Liisa 2004. Kokemuksesta kirjoittaminen ja kirjoittamisen kokemus: omaelämäkerrallinen kirjoittaminen sosionomikoulutuksessa ja narratiivinen menetelmä sosiaalialan työssä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A, Tutkimuksia 7.

Kataja, Jukka - Jaakkola, Timo & Liukkonen, Jarmo 2011. Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Kepeli 2018. Hankkeen kotisivut.<<http://kepelimetropolia.fi/>> Luettu 30.10.2018

Komonen, Katja 2001. Työn moraalista koulutuksen moraaliin. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.): Aikuisuuden pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura & Stakes. 70-85. Saatavilla verkossa <https://tietoanuurista.fi/wp-content/uploads/2013/09/elinolot_vuosikirja_2001.pdf>

Laine, Rauno & Nissilä, Leena & Sergejeff, Kaarina 2007. Eväitä, esimerkkejä ja kokemuksia. Luku- ja kirjoitustaidon opetus aikuisille maahanmuuttajille. Opetushallitus. Vammalan kirjapaino Oy.

Laine, Vesa & Vilkkö-Riihelä, Anneli 2012. Mielen maailma 4. Tunteet, motiivit ja taitava ajattelu. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Metsäpelto, Riitta-Leena & Feldt, Taru 2009. Meitä on moneksi, Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Juva: PS-Kustannus.

Hankehakemus 2017. Motiivi - nuorten tulevaisuustyöskentelyn uudet menetelmät. Motiivi-hankkeen hankehakemus. Ei julkaistu.

Mulari, Marjatta 2013. Tietoisien ammatinvalinnan opas. Keuruu: Atena Kustannus Oy.

Myllynen, Milka 2016. #NUORETESTRADILLE #KUULEKSMUA? Mediajulkisuus ja monikulttuurisen nuoren identiteetti. Tampereen Yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Mediakasvatuksen pro gradu -tutkielma.

Mäkelä, Kalle 2015. Selfievideoista vauhtia psykoterapiaan – "Omien tunteiden näkeminen yllättää potilaat". Verkkojulkaisu. <<https://yle.fi/uutiset/3-7912517>>. Luettu 28.9.2017

Mäkiranta, Timo 2008. Elämänhallinta sosiaalipedagogisena käsitteenä. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Luettavissa <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79066/gradu02556.pdf?sequence=1>>. Luettu 23.9.2017.

Nousiainen, Marko & Puromäki, Henna 2018. Arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti <<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi>> Luettu 15.10.2017

Nuorisotakuun etappeja vuosina 2011–2013 n.d. Nuorisotakuu. https://nuorisotakuu.fi/documents/3924414/4306153/nuorisotakuun_vaiheet_vuosina_2011_2013.pdf/392d68b2-a684-480a-8597-db3795c67926/nuorisotakuun_vaiheet_vuosina_2011_2013.pdf Luettu 13.9.2018

Nuorisotakuu auttaa eteenpäin n.d. Nuorisotakuu. Verkkojulkaisu. <<https://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>> Luettu 13.9.2018

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Nuoruus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Oinonen, Eriikka 2001. Perheellistyminen ja vanhemmuus aikuisuuden määrittäjinä. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.): Aikuisuuden pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura & Stakes. 109-125. Saatavilla verkossa <https://tietoanurista.fi/wp-content/uploads/2013/09/elinolot_vuosikirja_2001.pdf>

Oksanen, Laura 2015. Vloggaaminen nuorten verkkokulttuurin ilmiönä Suomessa. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99459/OksanenLaura_Opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Onnismaa, Jussi 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tampere: Gaudeamus Kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland.

Sailola, Tuula 2016. Työhönkuntoutuksen toiminallisia menetelmiä kehittämässä. Turun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2018. Paikka auki II - osatyökykyisten ja nuorten työllistämisen avustushjelma. Verkkodokumentti. <<https://www.stea.fi/documents/2184241/2579445/STEA+avustusohjelmat+2018+Paikka+auki+II.pdf/c90fab2b-3dd0-74f0-7e48-f4eafd6f1e62/>> Luettu 13.9.2018

Puuronen, Vesa 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Raitasalo, Raimo 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

R3 Maahanmuuttajanuorten tuki ry. Järjestön kotisivut. <<http://www.r3.fi/yhdistys/>> luettu 24.9.2017.

Taajamo, Matti - Puukari, Sauli 2007. Kulttuurinen kehitystehtävä monikulttuurisen ohjauksen lähtökohtien hahmottamisessa. Teoksessa Taajamo, Matti - Puukari, Sauli (toim.) Monikulttuurisuus ja moniammatillisuus ohjaus- ja neuvontatyössä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusjulkaisuja 36. 9-21. Saatavilla verkossa osoitteessa <https://www.oph.fi/download/30185_monikulttuurisuus_ja_moniammatillisuus_ohjaus-ja_neuvontatyossa.pdf>

THL 2016a. Osallisuuden osatekijät. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus/osallisuuden-osatekijat>>. Luettu 28.10.2018

THL 2016b. Osallisuus. Verkkodokumentti. <<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>> Luettu 28.10.2018

Virjonen, Kaija 1996. Ammatillisen auttamistyön lähtökohtia. Kirjayhtymä Oy: Hämeenlinna.

Wikström, Katja & Lindström, Jaana & Halme, Nina & Levälahti, Esko & Koskela, Timo & Laatikainen, Tiina 2018. Ulkomaalaistaustaisten nuorten koulunkäynti ja peruskoulun jälkeinen opiskelu. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tutkimuksesta tiiviisti 16. Verkkojulkaisu. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136519/URN_ISBN_978-952-343-128-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 13.9.2018